

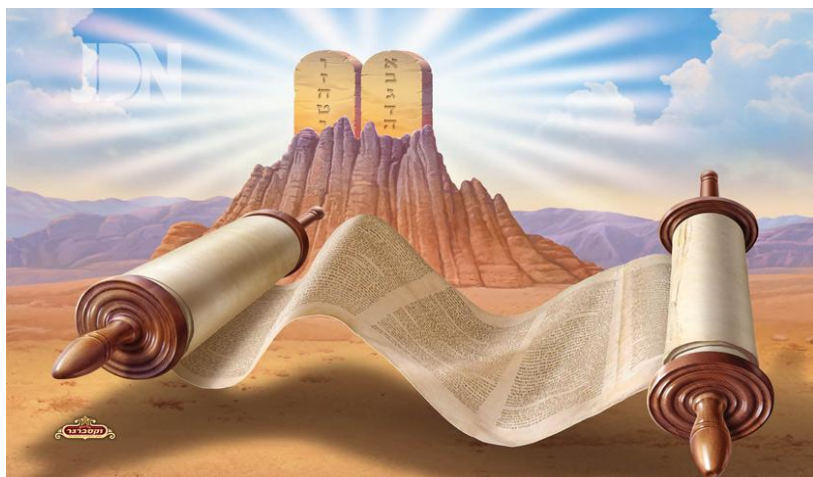
בשבילי אורייתא-ווארקא

לז"נ הגה"צ רבי שמוחה בונם ליברמאן זצ"ל והרבנית הצדיקת חוה שאשא מווארקא

✱
הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

חג

השבועות

הלכה ומנהג

גיליון ד"ג
סיון תשפ"ה

יו"ל בעזה"י ע"י:

בשבילי אורייטא - ווארקא

הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

רחוב אמרי ברוך 1א

בני ברק

ישראל

Bishviley Orayso - Vurke

1a Imrei Baruch st

Bnei Brak

Israel

bishvileyorayso@gmail.com

כל הזכויות שמורות

גליון ר"ן

סיון - תשפ"ה

לעילוי נשמת

איש היקר והמועד שבאנשים דוד צדקה וחסד, מוקד רבנו ותלמידיו,
פי' נון לאנשים, מויד לבנות במחלוקת,
אדם נוסד על הכרית, נב לך עניו ונמר רח.

הרה"ח ר' חיים בער ירמיוו ליברמאן ז"ל

בן אדמו"ר הנצי"ב רבי שמחה בונם ליברמאן זצ"ל

שולבי"ע בשבת קודש פ' 'זאתה תצוה' וגו' 'ויקחו אלקי' וגו'

ט' באדר תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן עניינים

• פרק א' - בחודש השלישי

עמוד ו'

שואלין בהלכות החג
בחודש השלישי
ערב ר"ח
יום המיוחס
שלשת ימי הגבלה
תחנון
תספורת
תספורת כשחג ביום א'
נישואין
תענית חתן
ריקודים
סגולת הימים

• פרק ב' - סדר ימי קבלת

התורה

עמוד י'

א' סיון
יום השני
יום השלישי
יום הרביעי
יום החמישי
יום אחד הוסיף משה
יום שבת

• פרק ג' - חג השבועות

עמוד יב

בחמישים לספירה
מתן תורה בחג השבועות
שמות החג
זמן מתן תורתנו
שני לחמים
עשבים ואילנות
שטיחת עשבים ביו"ט
אילנות בבית הכנסת
בגדי יו"ט מיוחדים

• פרק ד' - אפייה ובישול

בשר וחלב

עמוד טז

עוגה חלבי בתנור פרווה
עוגה חלבי בתנור בשרי
הכשרת התנור
אפיית חלות
תנור פירוליטי
כיריים קרמויות
כיריים אינדוקציה

• פרק ה - לישת עיסה

בחלב

עמוד יח

איסור לישת עיסה בחלב
דבר מועט
שינה צורת פת
צורת מאפים שרגילים בבשר
מאפים מתוקים

• פרק ו - ערב חג השבועות

עמוד יט

הקזת דם
הקזה כשחל חג ביום א'
עדות המזרח
כוונה בברכת התורה
תספורת, רחיצה, גזיזת צפרניים
פתיל צף
שעון שבת
נייר אלומיניום, פתיחת אריות
נר נשמה
הדלקה מנר יארצייט
נר להדליק ממנו

• פרק ז - הדלקת נרות

ביום טוב

עמוד כב

הדלקה לפני סעודה
הדלקה לפני שקיעה

טבילה לפני עלוה"ש

• **פרק יא - ברכות השחר**
עמוד ל

ברכת ענט"י
א' נשמה - המעביר שינה
שיתין נשמין
ברכת התורה
ישמע מאחר
כוונה עד למחרת
ישן בערב יו"ט
לגמור סדר לימוד
ברכה אחר עלוה"ש
שומר כשישן לפני תפילת שחרית

• **פרק יב- מנהגי היום**
עמוד לג

אקדמות
מתי נאמר
מגילת רות
קריאת מגילת רות בציבור
תהלים
מאכלי חלב
בשר וחלב

• **פרק יג - המתנה בין חלב לבשר**

עמוד לו

הפסקה בין בשר לחלב
ברכה אחרונה - שעה
גבינה קשה - רכה
תבשיל גבינה
רחיצת ידים
המתנה ממתי
גבינה צהובה
קטן בהמתנה בב"ח

• **פרק יד - בשר וחלב על שולחן אחד**

עמוד מג

בשר וחלב על השולחן
שני מכרים

גיליון ר"ו

כמה נרות מדליקין
הוצאת דיסקיות ושעות
היתוך הנר
ברכת הנרות
שהחיינו בהדלקת נרות
טעות בנוסח
שהחיינו בקידוש
שהחיינו להוציא אחרות

• **פרק ח - תפילת ערבית, שהחיינו**

עמוד כה

תפילת ערבית בלילה
מערבית
סדר התפילה
וידבר משה

• **פרק ט - סעודת ליל שבועות, יעלה ויבא בברכהמ"ז**

עמוד כו

קידוש בלילה
בציעה מעליונה
בשר ודגים
בעצרת בעיני נמי לכם
חלב בליל שבועות
יעלה ויבא בברכהמ"ז
שכח יעלה ויבא
למדנו חקיך
סיים בונה ירושלים
התחיל ברכת הטוב והמטיב
אשה ששכחה י"ו

• **פרק י - תיקון ליל שבועות**

עמוד כח

תיקון ליל שבועות
סדר לימוד
תורה שבע"פ
נשים בתיקון
שיחת חולין
שתיה

• פרק יז- כמה מהלכות יום טוב

עמוד מה

הבערת אש
הדלקת גפרור
כירה חשמלית
כיריים עם שסתום בטחון
כירה אינדוקציה
תה
סחיטה
מיץ לימון
מגבונים לחים
קילוף פרי, ירק
סינון אטריות
טחינת פירות

• פרק יח- פנינים על חג השבועות

עמוד מח

לפי מדרגתו בטהרה
משה הוסיף יום אחד מדעתו
כפה עליהם הר כגיגית
זמן מ"ת ביום נ' מיום שני של פסח
המכיר את מקומו
אידך זיל גמור
כמה זמן ארך מעמד קבלת התורה
וימד לה שש שעורים
רחל עיקרה של בית
ותקח נעמי את הילד

שומר לאדם אחד
החלפת מפח
שיש מטבח
דבש וחלב

ברכת עוגת גבינה עמוד מ
כמות קמח
שכבה דקה בצק
עוגה לא אפוייה

• פרק טו- מעלת היום
עמוד מא

מעלת היום
חשיבות היום
ריבוי מאכל ויין לכבוד יו"ט
גילו ברעדה
יום דין לתורה

• פרק טז - רחיצה ביום טוב

עמוד מג

חימום מים לרחיצת פניו
חימום מים לרחיצת כל הגוף
רחיצת כל הגוף
רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט
מקלחת צוננת למצטער
חימום מים לרחיצת תינוק
רחיצת תינוק ביו"ט
מים שהוחמו בדוד שמש
רחיצת פניו במי דוד שמש
סבון, סחיטת שערות

לזכר ולעילוי נשמת

איש היקר והמוחזק שבאנשים, דודף צדקה וחסד, מוקיר רבנו ותלמידיו, נפשו נטו לאביונים, שטורר לכבדת בחסילותיו, אהוב ונחמד על הבריות, טוב לב, עניו ושפל רוח,

הרה"ח ר' חיים בער ירמיהו ליברמן ז"ל

בן אדאמיר הנצי"צ רבי שמחה בונם ליברמאן זסק"ל
שנלבי"ע בשבת קודש פ' "אשת תצוה" וע' "דקדוה אלכ"ר" וע'
טו באדר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

פרק א חג השבועות ראש חודש סיון

שואלין בהלכות החג

א. שואלין בהלכות החג שלושים יום לפני החג¹. הגר"א כתב דבעצרת סגי מיום א' בסיון².

בחודש השלישי

ב. בחדש השלישי לצאת בני ישראל ממצרים³, ביום ראש חודש סיון הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ושם קבלו את התורה⁴.

ערב ר"ח

ג. ערב ראש חודש סיון, יש שנהגו להתענות ולהרבות בתפילה⁵.

יום המיוחס

ד. יום ב' בסיון נקרא בפי העולם, יום המיוחס⁶, בספה"ק כתבו שימים האלה מסוגלים לטהרה, ענוה, אחדות, ולהבנה בתורה⁷.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

¹ תוס' מגילה (ד. ד"ה מאי). ב"ח סי' תכ"ט, מס' הרוקח (סי' רמ"ד) דבאג ועצרת נמי דורשין ל' יום קודם, וכן יראה מפ' רש"י (סנהדרין ז:). וברש"י סוכה ט. וכתב עוד הב"ח שאין זה מעיקר התקנה [שואלין ודורשין] אלא שהיו נוהגין כן. מג"א (סי' א'). פר"ח. ח"י (סי' ב'). מו"ק. משנ"ב (סי' א'). שו"ע הגרש"ז (סעיף א'): מחמשה ואייר ואילך ידרשו הלכות עצרת.

דינים השייכים ביום טוב פמ"ג (א"א ס"ק א').

² ביאור הגר"א (סי' תכ"ט ס"ק א') שיש לדרוש בהלכות יו"ט מר"ח סיון. משנ"ב (סי' א').

³ שמות י"ט. במס' שבת (פ"ו:) אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני, כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם החודש הזה לכם ראש חדשים, מה הלך ראש חודש אף כאן ראש חודש.

⁴ שבת פ"ו:

⁵ פר"ח (סי' תי"ז) מביא מהר"מ קורדיבארו שקרא יום כיפור קטן. מג"א (סימן תי"ז ס"ק ג'). משנ"ב (סוס"ק ד'). וכתב השל"ה הק' (עניני תפילה וקריאה בס"ת) חובת התפילה ובקשה להש"י בכל צרכינו וכו' וביותר שיהי' לו זרע כשר עד עולם, עת רצון לתפילה זו בערב ר"ח סיון הוא החודש שבו נתנה התורה ואז נקראים בנים לד'. החתם סופר נהג, יחד עם בני ישיבתו להתענות וכו'. ס' מועד לכל חי (סי' ח' א'). מנהגי מהר"ם אש.

⁶ כתב הערוך השולחן (תצ"ד ז') באותו יום אמר להם משה לקדשם ורגילין לקרותו יום המיוחס מפני זה. ועוד מפני שביום זה חל יוה"כ. ובס' עירין קדישין מהרה"ק מרוזין. ליקוטי מהרי"ח. שער יששכר (חודש סיון אות ה'). בתשו' האלף לך שלמה (סי' של"א) נקרא יום המיוחס, כיון שהוא בין שני ימים מקודשים בין ר"ח וימי הגבלה, כבתענית (י"ח) הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיו"ט.

שלושת ימי הגבלה

ה. ביום ג' בסיון, מתחילים שלושת ימי הגבלה, מפני שבאותו יום, בשנת צאתם ממצרים, נאמר לישראל מצות הגבלת העם סביב ההר.⁸
בספה"ק כתבו בענין הנהגות בקדושה יתירה בימים אלו.⁹

תחנון

ו. מתחילת חודש סיון עד ח' בו, אין אומרים תחנון, ואין מתענים ואין מספידים בו.¹⁰ יש נוהגין לא לומר תחנון עד י"ב או י"ג לחודש.¹¹

תספורת

ז. יש מקומות שנוהגים להסתפר בשלושת ימי הגבלה,¹² ויש שנהגו כבר מר"ח סיון.¹³
ובשם האריז"ל איתא שלא להסתפר עד ערב חג השבועות.¹⁴
וכל אחד ינהג כמנהגו.¹⁵

----- מקורות וציונים -----

⁷ חיד"א בס' לב דוד (פרק ל"א) ויחן שם ישראל כאיש אחד, ועי"ז פסקה זוהמתינו וזכינו לקבל התורה, ומן הוא והלאה, הימים הללו קדש הם, ומסוגלים ליטהר, ואף גם זאת ימים טובים לקנות עונה ואחדות עם ישראל, ואף גם להבין ולהשכיל בתורה.

ומביא מבעל המכתם, שבימי הפרישה נמסרו להם סודות ועניינים נפלאים שהיו מועילים מאוד ליחידי סגולה. וא"כ אם יתעורר אדם בימים האלו, בעונה ובאחדות והשתדלות להבין התורה לפי מדרגתו, אין ספק דשעתא קיימא ליה.

⁸ שמונת (י"ט יב) והגבלת את העם סביב לאמרה שמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ג' ימים קודם שבועות הוי שלשה ימי הגבלה של מ"ת והם ימי שמחה. ערוה"ש (תצ"ד ז')

⁹ בסידור ר' שבתי שנהגו פרישות בג' ימים אלו. וכ"כ א"ר בשם שכנה"ג והטעם נראה דבו נאמר, היו נכונים לשלושת ימים וגו'. מועד לכל חי (סי' ח' ה'). כנסת הגדולה (תצ"ד הגה"ט). מקור חיים (סי' תצ"ד).

¹⁰ מהרי"ל (הל' שבועות). רמ"א (סי' תצ"ד ב'). במג"א (תצ"ד סעיף ד'). שו"ע הגרש"ז (ס"ק כ'); לפי שמיד אחר ראש חודש התחיל משה להתעסק עמם בענין קבלת התורה, בג', ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. בד', מצות הגבלה. בה', פרישה. משנ"ב (ס"ק ח').

¹¹ שיירי כנסת הגדולה (סי' תצ"ד). מג"א (סי' קל"א ס"ק י"ח). משנ"ב (שם ס"ק ל"ו).

¹² מג"א (סי' תצ"ג ס"ק ה'). כפה"ח (ס"ק מ"ד). משנ"ב (שם ס"ק ט"ו).

¹³ דרך החיים (סי' קכ"ז ס"ק ד').

¹⁴ שער הכוונות (פ"ו ע"ד). כפה"ח (ס"ק י"ג). מנהג חב"ד. בתשו' רב פעלים (ח"ד סי' ט"ו) החמיר גם לחתן שמתחתן בג' ימי הגבלה.

¹⁵ חק יעקב (סי' תצ"ג). משנ"ב (ס"ק ט"ו). בשעה"צ, בספק אין להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג.

תספורת כשהג השבועות ביום ראשון

ח. כשהל חג השבועות ביום ראשון, יכול להסתפר בערב שבת שלפניו, גם המתנהג כמנהג האר"ז¹⁶

נישואין

ט. מותר לערוך נישואין מ' ימי הגבלה, ג' סיון¹⁷, ויש מקילין מראש חודש סיון¹⁸. ויש מחמירין מלישא עד ערב חג השבועות¹⁹.

תענית חתן

י. חתן, מתענה בימים אלו²⁰, אם לא במקום חולשה, ויש מקילין²¹.

ריקודים

יא. יש פוסקים המסתפקים אם להקל בריקודין ומחולות של רשות²², ויש אוסרים²³. ויש המתירים ריקודים מר"ח סיון²⁴. ולכבוד הכנסת ספר תורה מותר לנגן ב' ימי הגבלה²⁵.

= - - - - - מקורות וציונים - - - - -

¹⁶ החיד"א (מו"ב סי' ח' ס"ק רכ"א) מביא דברי הרש"ש (נהר שלם) כשהל מ"ט בשבת, הסתפק אם מותר לגלח במ"ח, וכתב החיד"א שישלח בערב שבת שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, וכן עיקר. כפה"ח (סי' תצ"ג ס"ק י"ג). מנחת אלעזר (ח"ג סי' ס"ה). ס' מנהגי א"י (פ' כ"ג אות כ"א) מס' נהר פקוד, שכן מנהג המקובלים וסייעתם, לגלח יום מ"ח כשהל מ"ט בשבת.

¹⁷ מג"א (סי' תצ"ג ס"ק ה'). חק יעקב (סי' תצ"ג ס"ק ה'). שו"ע הגרש"ז (סעיף ו'). חיי אדם (כלל קל"א סי"א). משנ"ב (שם ס"ק טו).

¹⁸ דרך החיים (סי' קכ"ז). משנ"ב (סי' תצ"ג ס"ק טו) מביאו. ובשעה"צ (ס"ק יג). ובס"ק יד כתב: שבספק אין להחמיר בדבר שהוא רק מצד המנהג. בתשו' דברי מלכאל (ח"ג סי' כ"ג) שמנהג מקומו לישא מר"ח גם בב' סיון. בס' מבית לוי, שהכל לפי צורך הענין ולכתחילה יעשה מג', ובשעת הדחק אפשר לעשות מר"ח סיון.

¹⁹ אורחות חיים לר"י לניל. מהר"ל. לבוש (סי' תצ"ג ב'). ט"ז.

²⁰ מג"א (סי' תקע"ג א') מטי"א (סי' תרכ"ה ס"ב) מבית לוי (פ' פ"א) שמתענה אם לא במקום חולשה.

²¹ א"ר (סי' תקע"ג) בשם נחלת שבעה. אשל אברהם (בוטשאטש). משנ"ב (ס"ק ז'), דיש מקילין בכל הימים שאין אומרים תחנון. וראה מטה אפרים (סי' תרכ"ה ב') במקום צורך, מיחוש לחולה, תשישות, המיקל לא הפסיד.

²² א"ר (סי' תצ"ג ס"ק ב'). פמ"ג (א"א ס"ק א'). שעה"צ (שם ס"ק ד').

²³ הליכות שלמה (פרק י"א סעיף ט"ו). מבית לוי.

²⁴ תשו' דברי מלכאל (ח"ג סי' כ"ג) להקל בריקודין מר"ח סיון. כיון שא"א בו תחנון ממילא אין בו דין אבילות. וכ"ה במהר"ל. כפה"ח (סי' תצ"ג ס"ק ט').

דעת הגאון רבי שמואל דוד הכהן גרוס שליט"א, שמר"ח סיון אפשר להקל בשמיעת מוזיקה. וריקוד בסעודות מצוה.

²⁵ הליכות שלמה (שם).

סגולת הימים

יב. איתא בספרים הק', שהימים האלה מסוגלים לטהרה, ענוה, אחדות ולהבנה בתורה²⁶.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

²⁶ חיד"א לב דוד (פרק ל"א) ימים אשר נחו בהם היהודים לפני ההר הגדול במעלה וכו' ויחן שם ישראל כאיש אחד, ועי"ז פסקה זוהמתינו וזכינו לקבל התורה. ומן הוא והלאה , הימים האלה קודש הם, ומסוגלים להיטהר וכו' ואף גם זאת ימים טובים לקנות ענוה ואחדות עם ישראל וכו' ואף גם להבין ולהשכיל בתורה וזאת מצאנו לחד מקמיא רבינו בעל המכתם ז"ל אמר מר כח אין שבימי הפרישה נמסרו להם סודות ועניינים נפלאים שהיו מועילים מאוד ליחידי סגולה, וז"ש אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו וכו'. וא"כ אם יתעורר האדם בימים האלו בענוה ובאחדות והשתדלות להבין התורה לפי מדרגתו, אין ספק דשעתא קיימא ליה. עבודת ישראל שבועות (ד"ה ביום הזה).

פרק ב סדר ימי קבלת התורה

א' סיון

יג. בראש חודש סיון הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ובאותו היום לא נאמר להם מידי, משום חולשא דאורחא²⁷.

יום השני

יד. ביום השני בסיון עלה משה רבינו בהשכמה לד'²⁸. נאמר לו לאמר לישראל שישמרו ברית ד'. והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה.

יום השלישי

טז. ביום השלישי בהשכמה עלה משה לה' וישב משה את דברי העם אל ה'. ויאמר ד' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו'. והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו וגו'.

יום הרביעי

טז. משה עלה לד' ואמר שהעם רוצים לשמוע בעצמם מה'. ויאמר ד' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם²⁹. והיו נכונים ליום השלישי וגו'. ואל משה אמר עלה אל ד' אתה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחוק³⁰.

יום החמישי

יז. וישכם בבוקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל³¹. וישלח את נערי ב"י ויעלו עולות ויזבחו זבחים וגו'. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ד' **נעשה ונשמע**³².

----- מקורות וציטוטים -----

²⁷ שבת פ"ו:

²⁸ שמות י"ט ג'. וברש"י שם.

²⁹ שמות י"ט ט'.

³⁰ רש"י משפטים (כ"ד א') פרשה זו נאמרה בד' סיון. ודעת הרמב"ם שזה היה אחרי מתן תורה.

³¹ שבת פ"ח.

ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ד' עמכם על כל הדברים האלה.

יום אחד הוסיף משה מדעתו

יח. יום אחד הוסיף משה רבינו למצוות פרישה, מדעתו, והסכים הקב"ה עמו, ונתנה התורה בז' סיון³³.

יום שבת

יט. בשבת בבוקר היו קולות וברקים וענן כבד על הר סיני וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה³⁴.

ויוצא משה את העם לקראת הא' מן המחנה ויתניצבו בתחתית ההר.
ומשה עלה אל ההר ואהרן והכהנים כל אחד התקרב בדרגה בפני עצמו³⁵.
וידבר א' את כל הדברים האלה לאמר וגו'.

----- מקורות וציונים -----

³² משפטים (כ"ד ז'). שבת פ"ח.

³³ שבת פ"ו: נחלקו רבנן ורבי יוסי.

³⁴ יתרו י"ט ט"ז.

³⁵ יתרו י"ט כ"ד.

פרק ג חג השבועות

בחמישים לספירה

- כ. חג השבועות הוא ביום חמישים לספירת העומר, כמ"ש בתורה³⁶ עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לך³⁷.
- ומדוע חג שבועות נחשב מיום העומר, נאמרו כמה טעמים;
- א. מפני שנאמר ביצי"מ בהוציאך את העם ממצרים תעבדו"ן נו"ן יתירה לרמז על חמישים יום³⁸.
- ב. בכדי שיוכל כל אחד לספור בעצמו אפילו כשלא נמצא בישוב³⁹.
- ג. כדי לספור ימים אלה שהם ימי צער ולשוב לך וירחם עלינו⁴⁰.

מתן תורה בחג השבועות

- יח. מדוע לא מוזכר בתורה, שהתקיימה "מתן תורה" בחג השבועות;
- א. מפני שהתורה נצחית ולא שייך לקבוע רק יום מסוים לכך⁴¹.
- ב. בתפילה וקידוש מזכירים "זמן מתן תורה" ולא בתורה, שנאמר; וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, לרמז על קריאה אחרת שאינו מוזכר בתורה, היינו זמן מתן תורה⁴².
- ג. מפני שהתורה למעלה מהזמן, לכן לא תלו זמן מתן תורה בימי החודש⁴³.

שמות החג

- יט. בחמשה שמות נקרא חג זה;
- חג שבועות⁴⁴. א. מפני שבא אחרי ז' שבועות ספירה⁴⁵. ב. שבועה מהקב"ה שלא ימיר אותנו⁴⁶.
- רמז שמות החג⁴⁷

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

³⁶ ויקרא (כ"ג ט"ז).

³⁷ ריב"ש (סימן צ"ו): לא תלה הכתוב חג שבועות ביום מתן תורה אלא ליום חמישים לעומר.

³⁸ שבלי הלקט (ס"ק רל"ו).

³⁹ אבודרהם.

⁴⁰ אבודרהם.

⁴¹ ערוך השולחן (ס" תצ"ד א') עקידת יצחק (אמור שער ס"ו). כלי יקר (אמור).

⁴² לב דוד להחיד"א.

⁴³ בני יששכר (סיון מא' ד' או' א') ממחר"ל (נתב"ע נתיב התורה פ"א) התורה הוא למעלה מן הזמן ע"כ אין זמן מיוחד

ללימודה כשאר מצוות שיש להם זמן.

⁴⁴ שמות ל"ד כ"ב. דברים ט"ז י.

חג הקציר⁴⁸.
יום הבכורים⁴⁹.
חג העצרת⁵⁰.
זמן מתן תורה⁵¹.

זמן מתן תורתנו

ב. התורה ניתנה ביום נ"א לספירה, שהיא ז' בסיון⁵², ומדוע אנו אומרים "זמן מתן תורתנו" ביום ו' בסיון, יש בזה כמה הסברים⁵³.

----- מקורות וציונים -----

⁴⁵ מטה משה (תר"ץ). ערוה"ש (תצ"ד א').

⁴⁶ טור ברקת.

⁴⁷ השל"ה כתב רמז שם שבועות, שעיקרו הוא שבע, לרמז על שמות נוספים של החג, והם ש'בועות ב'יכורים ע'צרת.

⁴⁸ שמות (כ"ג ט"ו). בפסיקתא זוטרתא (ראה) ועשית חג שבועות לה' א', מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וחג הקציר בכורי מעשיך, שלא תאמר אם אין קציר אין אתה עושה יו"ט, לכן נאמר ועשית חג שבועות, כגון שישראל בגלות ואין להם קצירת העומר, ואפילו הכי, ועשית חג שבועות.

בספרנו (ויקרא כג ח) החג נקרא חג קציר וחג שבועות שבו ניתן הודאה לקל יתברך על שבועות חוקות קציר ששמר לנו כי אמנם בכוונת הרגלים הם התפילה וההודאה וכו'.

⁴⁹ במדבר (כ"ח כ"ו). נקרא יום הביכורים לפי שהוא בימי קציר חטים ואין מקריבין מנחה חדשה עד שיקריבו שתי הלחם, מטה משה (ס"ק תר"ץ).

⁵⁰ משנה ר"ה (פ' א'). חגיגה פ"ב ד'. וכו'. בפסיקתא (זוטא פינחס) חזרתי על כל ענייני המועדות ולא מצאתי חג שבועות שנקרא עצרת, ורבותינו ז"ל קראו בכל מקום עצרת לחג השבועות, והוא לשון תרגום. בס' מטה משה (תר"ץ) נקרא עצרת שהוא כמו ח' לפסח

⁵¹ בתפילת חג השבועות, ותתן לנו וכו' את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו.

נקרא יום מתן תורה לישראל דק"ל כרבנן דאמרי בו' בסיון נתנה התורה (מטה משה תר"ץ).

כתיב וראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, לא היה צריך לומר אלא מקרא קודש יהיה לכם או וקראתם, אלא לומר לך בחג השבועות תהיה קריאה אחרת שאינה כתובה בחג השבועות. דבשלמא פסח אומרים זמן חירותנו כתיב ב' בהדיא ויפדך מבית עבדים, בסוכות אמרין זמן שמחתנו כתיב בה בהדיא והיית אך שמח, אבל בחג השבועות אמרין זמן מתן תורתנו ולא כתיב. לכן נאמר וקראתם מקרא קודש יהיה לכם, הוסיף קריאה. ולמה לא הזכירה התורה בפ' כי בו' סיון נתתי לכם התורה, כמו שאמר בפסח וסוכות, לפי שעיקר החג לא נקבע לכך אלא שהוא עצרת של פסח, ועיקר קדושת היום הוא ענין הנ' כמו קדושת היובל (הרוקח מטה משה).

⁵² היא קושיית המג"א (סימן תרצ"ד) האריך אנו אומרים בשבועות, זמן מתן תורתנו, הלא קיימא לן כר' יוסי, שבת פ"ו: דאמר בו' בסיון נתנה תורה. ומביא שם מהרמ"ע מפאנו דבא לרמזו לנו יו"ט שני של גלויות.

⁵³ 1. בס' נחל אשכול (סוף הל' מקוואות סי' ס"ה) בו' סיון היה מתן תורה כי עמדה החמה למשה (א'ח"ל, ר"ת א'עמיד ח'מה ל'משה) אבל אצל כל הדורות ה' ו' סיון, עי' בס' חג השבועות (פ"ב הערה ה') בביאור.

שני לחמים

כא. יש נוהגין לאפות שני סוגי לחמים ליו"ט שבועות, אחד עם חמאה לאכלו עם מאכלי חלב, ואחר לאכול עם בשר⁵⁴.
הרמ"א (תצ"ד סעיף ג') כתב שאוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמם ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הביכורים.

עשבים ואילנות

כב. נוהגין לשטוח עשבים ופרחים בבתי כנסת ובתים בחג השבועות⁵⁵.

שמיחת עשבים ביו"ט

כג. מותר לשטוח העשבים ביו"ט⁵⁶, אבל כשחל חג השבועות ביום א' אין לפזרם בשבת, אלא או בערב שבת או ביו"ט⁵⁷.

----- מקורות וציונים -----

2. בצ"ח (פסחים ס"ח:) ביאר, נעשה ונשמע אמרו בה' סיון, והתחיל אז קבה"ת וכו'. לכן כל הני תלתא יומא נקראים מתן תורה. ובמטה משה (ס"ק תר"ץ) מביא עוד מהרוקח דברים דומים, ראה בס' חג השבועות (פ"ב סעיף ה').

3. מהמהר"ל מבאר שביום נ' לעומר כבר היה רצון משמים ליתנה אבל מצידנו קבלת התורה היתה ביום שלאחר מכן.

ראה עוד בס' חג השבועות (פרק ב' סעיף ג').

⁵⁴ מג"א (סימן תצ"ד ס"ק ט') שיהיו הלחמים מחיטה, כמו שני הלחם. משנ"ב (תצ"ד ס"ק י"ז) כפה"ח (ס"ק ס"ו): ויכין חטה ג' כ"ב והם רמז לכ"ב אותיות התורה.

⁵⁵ כמה טעמים נאמרו בזה; א. מפני שמחת הרגל,

ב. זכר לשמחת מתן תורה, רמ"א (סעיף ג') לבוש, זכר לשמחת מתן תורה שהיו עשבים סביב הר שני' גם הצאן והבקר אל ירעו וגו', ש"מ שהיה שם מרעה. שו"ע הרב (סעיף י"ד) משנ"ב (ס"ק י')

ג. עפ"י גמ' שבת (פ"ח.) לחיו כערוגת הבושם, כל דיבור שיצא מפי הקב"ה היה מתמלא כל העולם כולו בשמים, רמז לדבר, והדת נתנה בשוש"ן (מועד לכל חי ס"ח' ל"ג)

ד. זכר לנס שנעשה למשה רבינו בסוף על שפת היאור, שבז' אדר נולד משה ותצפנהו שלשה ירחים עד ו' בסיון ואז שמה אותו בסוף, ולזכר שוטחים עשבים (חידושי הרי"מ)

⁵⁶ מג"א (ס' תצ"ד ס"ק ה'), ואפשר לומר כיון שחשב עליהם מבעו"י שרי לטלטלן כמ"ש בסי' ש"ח ס"ח, וכן נהגו לשטוחן ביו"ט. חק יעקב (שם ס"ק ז'). לקט יושר (עמוד 103). ובשו"ע הגרש"ז (שם ס"ק י"ד) אף ביו"ט עצמו מותר לשטוחן אפי' אם אינן ראויין למאכל ואין בהם איסור מוקצה כיון שחשב עליהן מעו"ט לשטוחן ביו"ט עיי' סי' ש"ח. משנ"ב (שם ס"ק ט') הביאם והוסיף: ובפרט אם הם עשבים המריחין.

⁵⁷ מהרי"ל (הל' שבועות) חל שבועות ביום הראשון, הנהיג מהר"י סגל להשטיח העשבים בהכנסת שבת. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף י"ד) חל שבועות אחר השבת לא ישטחם בשבת אף שמותר לטלטלם, מ"מ כששטחם בשבת לצורך יו"ט, ה"ז כמו מכין משבת ליו"ט ואסור להכין כלום משבת ליו"ט אפי' בדבר שאין בו שום סרך מלאכה וכו'. משנ"ב (שם ס"ק ט') מביאם וכתב: ישטחם ביו"ט גופא, או בערב שבת.

אילנות בבית הכנסת

כד. מעמידין אילנות בבית הכנסת ובבתים⁵⁸. ויזהרו מקיצוץ ענפי אילני פירות⁵⁹.
הגר"א ביטל מנהג העמדת אילנות, מפני שהיה אז חק העמים להעמיד אילנות בחגאות שלהם⁶⁰.

בגדי יו"ט

כה. ראוי לאדם ללבוש בגדים מיוחדים ליו"ט, נאים משל שבת⁶¹.

= מקורות וציטוטים - - - - -

⁵⁸ שיזכירו שבעצרת נדונו על פירות האילן, ויתפללו עליהן (מגן אברהם ה', גרש"ז ט"ו). ושתורה נקראת עץ חיים, (מלמד להועיל). ועוד זכר למתן תורה שעליו נאמר קול ה' שובר ארזים (זכרון אשר).

בבית כנסת של החת"ס היו מפארים בענפי אילנות ובמקום מושבו עשו כילה מיוחדת מענפי אילן (חוט המשולש עמ' קכ"ח).

⁵⁹ מל"מ (פ"ז מהל' איסורי מובח ה"ג) בשם באר שבע. בית יצחק (ח"א סי' קמ"ב) דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' נ"ט) וראה עוד בהר צבי (ח"ב סי' ק"ב) להקל לצורך מצוה ע"י נכרי.

⁶⁰ חיי אדם (כלל קל"א סי' י"ג). משנ"ב (ס"ק י'). אבל בדעת תורה שם כתב שאין צריך לחוש לזה משום "ובחוקותיהם לא תלכו", וכ"ה בליקוטי מהרי"ח.

⁶¹ הגה"מ (הל' יו"ט פ"ו ס"ק כ'). שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א') בגדי יו"ט יהיו יותר נאים משל שבת. לבוש, דבגדים יש בהם שמחה וחייבים בשמחת יו"ט יותר משבת דכתיב ושמחת בחגך. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף ז'). רמז בפסוק ח'מ'ש' חליפות שמלות שיהא לאדם חליפות שמלות לחודש, מ'זעד, ש'בת.

פרק ד אפייה ובישול בשר וחלב

עוגה חלבי בתנור פרווה

כו. מותר לאפות עוגה חלבית בתנור פרווה, וכשירצה לאפות פרווה, ינקה את התנור היטב, ולכתחילה ימותין מעל"ע לאפיית הפרווה.⁶²

עוגה חלבית בתנור בשרי

כז. כשרוצה לאפות עוגה חלבית, לכתחילה, לא יאפנה בתא הבשרי שבתנור, גם לא לאחר מעת לעת של השימוש הבשרי.⁶³

הכשרת התנור

כח. כשיש לו תנור עם תא אחד ובישל בו בשר, ינקה את התנור היטב עם חומר חריף, ויחמם בחום הכי גבוהה כ-20 דקות. ויפעיל גם הגריל.⁶⁴

אפיית חלות

כט. מותר לאפות חלות או שאר דברים יבשים, שאין חשש זיעה, בתנור בחזקת חלבי, אם התנור נקי לגמרי.⁶⁵

תנור פירוליטי

ל. תנור "ניקוי עצמי" "פירוליטי", מותר לנקות מבשר לחלב.⁶⁶

כיריים קרמיות

לא. כיריים קרמיות, שהמשטח מזכוכית, עדיף לייחד כיריים נפרדים לבשר וחלב, ואם יש צורך, אם המשטח נקי לגמרי, יש מקום להקל על ידי הפסק כלי.⁶⁷
לא יניח אוכל ישיר על משטח הקרמי. ויקפיד בכל שעת הבישול, שתחתית הכלי ומשטח הקרמי יבשים.

= ----- מקורות וציונים -----

⁶² באר משה. שבט הלוי.

⁶³ רמ"א (סי' ק"ח), דע"י הזיעה אוסר גם בזה אחר זה. והגם שבדרכ"ת (ס"ק מ"ט) אי' שרק במשקה, מ"מ בתחילת אפייה יש רוטב, תשו' והנהגות (ח"א סי' ת"ל).

⁶⁴ גוף חימום הגריל, הוא אש גלוי. עי' תשו' מנחת יצחק (ח"ה סי' כ'). תשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ל).

⁶⁵ אגרות משה. כיון שהוא נ"ט בר נ"ט דהתירא, ואין חשש זיעה (הגר"ש"א).

⁶⁶ תשו' באר משה (ח"ג סי' ק"ה). שבט הלוי. ואע"פ שהמג"א כתב (סי' תקט"ס ס"ק י"א) לא להכשיר כלי מבשר לחלב ובמשנ"ב (שם ס"ק כ"ה ובסי' תנ"א ס"ק י"ט). בתנור כזה, מותר.

⁶⁷ בדי השולחן (סי' צ"ב) חשש מהכשרת תנור פירוליטי משימוש לשימוש.

⁶⁷ משטח קרמי מתחמם, ושורף את הבעין ראה משנ"ב (סי' תנ"א ס"ק ל"ד). לכן במשטח נקי מותר בהפסק כלי.

כיריים אינדוקציע

לב. כיריים "אינדוקציע", יש להשתמש בכיריים נפרדים לבשר וחלב. ואם מגביה את הסיר על ידי מתאם, או משטח סיליקון, יכול להשתמש, אם המשטח נקי⁶⁸.

----- מקורות וציונים -----

⁶⁸כיריים "אינדוקציע" מופעל, כשכלי בישול מתכתי מונח על גבי הכיריים, סליל מגנטי (שממוקם במשטח הכיריים) הופך את אנרגיית חשמל לאנרגיה מגנטית, ומפעיל שדה מגנטי סביב לכלי בישול בעלי תחתית מגנטית וכתוצאה משדה המגנטית נוצר חום רק בתכולת הכלי (דומה לדרך פעילות המיקרו גל). המשטח של כיריים אינדוקציע, הוא צונן גם בעת הבישול, והסיר מתחמם רק מהמאכל שמתבשל בו, אבל קיים חשש גלישת מאכלים חמים מהסיר. ומכיון שמאכל בשעת גלישה הוא חם ומפליט ומבליע, לכן אם גלש מסיר בשירי על גבי המשטח, ולאחר מכן גלש מסיר חלבי על גבי המשטח, הכיריים טריפה. והסיר שמונח על כיריים אלה בשעת שגולש יפליט ויבליע מהמשטח לסיר. לכן יש להימנע מלהשתמש בו. לא ניתן להכשיר כיריים אלה (אמנם משטח הכיריים צוננים כל הזמן, אבל קיים חשש גלישת מאכלים שמפליטים בליעות). במקום הצורך, ניתן להניח את הסירים על הגבהה מעץ, או חצץ וכדו', של כשני מ"מ ולהשתמש (ואז אפילו אם יגלוש מהסיר, לא ייווצר מגע בין המשטח לסיר). היום נפוץ משטח סיליקון, שניתן לפרוס על גבי הכיריים אינדוקציע ובעת השימוש ישיגו שלא תהיה לחות על המשטח. גם ניתן להשיג "מתאם" ממתכת, שמגביהה את הסיר מעט מעל המשטח.

פרק ה לישת עיסה בחלב

איסור לישת פת בחלב

לג. אסור ללוש עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם בשר, ואם לש, כל הפת אסור⁶⁹. וכן אסור ללוש פת בשומן בשרי.
בכלל האיסור, לחמניות, פיתות, בגטים וכדו'.

דבר מועט

לד. אם לש דבר מועט, כדי אכילה לסעודה אחת⁷⁰, או לרמ"א, כדי אכילה ליום אחת⁷¹, מותר.
ולכן ליו"ט שני, בחו"ל, לא הותר⁷².

שינה צורת פת

לה. אם שינה צורת הפת, שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר ללוש בחלב⁷³. וצריך לשינוי צורתו לפני האפייה⁷⁴.
כן אם ניכר על פניה של הפת שהיא חלבית⁷⁵.

צורת מאפים שרגילים בבשר

לו. לכן מיני מאפה שרגילים לאכול עם בשר או חלב, כמו בורקס, אם ממולאים בגבינה, או בשר, אופים אותם בצורת משולש או חצי עיגול, והפרווה, בצורת מלבן או ריבוע⁷⁶.

מאפים מתוקים

לז. מיני מאפה עוגות, שמעריבים בהם הרבה סוכר, שוקולד, קינמון, וכדו', שאין הדרך לאכלו יחד עם בשר ממש, אין איסור הכנת עיסה חלבית⁷⁷.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

⁶⁹ שו"ע יו"ד סי' צ"ז א'.

⁷⁰ שו"ע שם. ובערוה"ש שהשיעור לכל בני הבית יחד. כפה"ח (ס"ק ח').

ונראה שאין לחלק את הפת לכמה משפחות, פמ"ג, כת"ס (יו"ד סי' ס"א). ב"א'ח' (שלח י"ז).

⁷¹ רמ"א (שם), ופמ"ג שפי"ד שם, שכל הסעודות של יום אחד, לכל המשפחה. חכמ"א (כלל נ' סעיף ג').

⁷² תשו' נפש חיה (סי' ל"ז). דרכ"ת (ס"ק ל"ג).

⁷³ שו"ע שם.

⁷⁴ פתחי תשובה (ס"ק ג'), כפה"ח י"ד. פרט למקרה הפסד מרובה, שאפו הרבה לצורך שבת או אורחים, אפשר להקל ע"י הדבקת מדביקה, או חקיקת אות חלב. דרכי תשובה, שם.

י"א שמועיל לאפות ע"מ לסמן אחר אפייה (ג' מהרש"א סי' צ"ז ב'). בחמודי דניאל סוף תערובת (סי' י"ח) נשאר בצ"ע. בתשו' אבן ישראל, (ח"ט סי' ס"ז) מיקל.

⁷⁵ פרי חדש, שם. זבחי צדק, כגון שתקעו בעיסה פירווי גבינה או בשר

⁷⁶ יד יהודה על גליון השו"ע.

⁷⁷ תשו' מהר"ט יו"ד (ח"ב סי' י"ח). חכמת אדם (כלל נ' סעיף ג'): מה שאין דרך לאוכלו רק לקינוח או עם משקה, מותר. כפה"ח (סי' צ"ז סעיף ט"ז).

פרקו ערב שבועות

הקזת דם

לח. אין מקיזין דם בערב החג⁷⁸, ואם חייב להקזי מפני הסכנה, שומר פתאים ה'.⁷⁹ בדיקת דם כשנחוצ, יש מקום להתיר⁸⁰.

הקזה כשחל שבועות ביום א'

לט. כשחל חג השבועות ביום ראשון, יש למנוע מלהקזי מערב שבת⁸¹.

בני עדות מזרח

מ. בני עדות המזרח, אינם מקפידים בזה⁸².

כוונה בברכת התורה

מא. בערב שבועות, כשמברך ברכות התורה, יכול לכוון לצאת עד עלות השחר של חג השבועות, ואז אפילו אם יהיה ער כל הלילה יוכל לברך ברכות התורה⁸³.

תספורת. רחיצה. גזיפת צפרניים

מב. מצוה להסתפר בערב יום טוב⁸⁴ ולהתרחץ בחמין⁸⁵ ולטבול במקווה⁸⁶ ולגזוז צפרניו, ובערב חג השבועות יכול לגזוז צפרני ידיו ורגליו⁸⁷.

= ----- מקורות וציונים -----

⁷⁸ במס' שבת (קכ"ט): בערב שבועות נפק זיקא ושמייה טביח ואי לא דקבילו ישראל אורייתא, הוי טבח להו לבשריהו ולדמיהו, וגזרו רבנן על כל ערב יו"ט משום ערב שבועות. מג"א (סי' תס"ח ס"ק ט"ו). במחצה"ש, דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא, שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא. לבוש (סי' תס"ח). שו"ע הגרש"ז (סעיף כ"ב). משנ"ב (שם ס"ק ל"ח).

בלילה שלפני עיו"ט, יש להתיר, מג"א (ס"ק ט'). שו"ע הגרש"ז (שם). משנ"ב (שם).

⁷⁹ א"ר (סוסי" תצ"ג) במעשה שהיה סכנה הורה להתיר ממש"כ בכל בו, ובתשב"ץ דהאינא שהורגלו בו רבים, שומר פתאים ה'. פמ"ג א"א (ס"ק ט"ו). משנ"ב תס"ח (ס"ק ל"ח).

⁸⁰ תשו' ציץ אליעזר (י"ב סי' מ"ו). רבבות אפרים (ח"א סי' ש"מ) להתיר בדיקת דם שמוציא מעט דם, ואין מרגיש שום חולשה. בס' מבית לוי להגר"ש ואזנר, ניתוח דחוף או התרמת דם דחופה לפקו"נ מותרת בעיו"ט אבל כדאי להימנע מלקבוע זמן לזה בעיו"ט. ובבדיקת דם רגילה שמוציאים מעט דם, אין חשש.

⁸¹ מהר"י ברונא (ס' קי"ח) כתב שהעיד לפניו מה"ר אייזיק לוי על מהר"ו שפעם אחת חל שבועות ביום א' וביום ב', ובע"ש נכנסו למרחץ ומיחה בבחורים מלהקזי דם משום מהר"ל דס"ל דחשיב כערב יו"ט ולא אשגחו ביה והקזיו ונסתכנו, ואמר תיתי לי דעברו אדמו"ר מהר"ל ז"ל עכ"ל. והב"ד היפ"ל (ח"ב אות ד') כפה"ח (תס"ח ס"ק צ"ח) דרכי תשובה (סי' קט"ו ס"ק פ').

⁸² לעדת הספרדים יש מקום להתיר כיון שלא הובא מזה ברמב"ם וב"י, ש"מ שדחוהו מהלכה תשו' ציץ אליעזר (ח"י סי' מ"ו).

⁸³ עי' מג"א הקדמה לסי' תצ"ד. תשו' קרן לדוד (סי' נ"ט) לוח ארץ ישראל טיקוצינסקי מהאדר"ת. ראה הליכות שלמה (תפילה פ"ו סעיף ג').

פתיל צף

מג. המדליק נרות בשמן, עם פתיל צף, נכון להשחיל את הפתילה למושטח השעם לפני כניסת יו"ט.⁸⁸
אבל אם שכה, מצדדים הפוסקים להתיר להכינו ביום טוב.⁸⁹ אבל הנקב במושטח השעם, חייב להיעשות לפני יו"ט.⁹⁰

שעון שבת

מד. יזכור לכוון את השעון שבת לזמנים שמתאימים לחג השבועות, בכדי שלא יצטרך להזיז את זיזי השעון ביו"ט.⁹¹

----- מקורות וצינים -----

⁸⁴ טושו"ע (סי' תקל"א). לכתחילה יגלח קודם חצות (פמ"ג מש"ז סי' תקל"א א'). אע"פ שמותר כל היום (רמ"א סי' רנ"א ב' לבוש. משנ"ב ס"ק ז'). כתב כפה"ח (סי' רל"ב) כשמספר, יכוון לקיים מל"ת לא תקיפו פאת ראשיכם, ב' מצוות, ופאת הזקן, ה' מצוות, וכן מצוות ובחוקותיהם לא תלכו, ולא ילבש, ומ"ע דרבנן לכבוד יום טוב.

⁸⁵ שו"ע הגרש"ז (תקכ"ט ב'), משנ"ב (סי' ר"ס ה').

⁸⁶ שעה"כ (ע"ח). אליה רבה (תצ"ד) כפה"ח (תקכ"ט ל"ב). חיי אדם (כלל ע"ט א') ראוי לכל אדם לטבול עצמו בערב יו"ט, זכר למקדש שהיו כל ישראל מחוייבים לטהר עצמם ברגל ליראות בבית המקדש. מט"א (תרכ"ה י"ד).

⁸⁷ שו"ע הגרש"ז (סי' תקכ"ט סעיף ב'). מט"א (סי' תרכ"ה סעיף י"ג). קצשו"ע (סי' ק"ג סעיף ב').

בענין גזית צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, כתב מחזיק ברכה (סי' ר"ס אות ד') הגם שהמג"א (ריש סי' ר"ס) הביא מס' מגיד מישורים (משלי כ"ג ו') שאין לקוץ צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, ונמשכו אחריו א"ר והתנ"ש וכ"כ העו"ש דיש סכנה מי שנטול של ידיו ורגליו ביום אחד, מאחר שבסדר הכוונות ממנה"ש וויטל שהעתיק מטהרת יד הקודש מר אביו מהרה"ר ז"ל כתב שרבינו האר"י ז"ל, יום השישי היה נוטל צפרני ידיו ורגליו, ליכא למיחש למדי ע"ש, וכ"כ בספרו ברכי יוסף (או"ה) שכן פשט המנהג ואין גם אחד נוהר בזה.

בשע"ת (סי' ר"ס ס"ק ב') מביאו ובכפה"ח (שם ס"ק טו"ב).

במשנ"ב (סי' ר"ס ס"ק ו') יש שכתבו שלא לקוץ צפרני הידים ורגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בע"ש או בעיו"ט, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו'.

בס' ליקוטי יהודה (עניני שבועות) כתב שאף שזכר בספה"ק שלא ליטול צפרני ידיו ורגליו ביום אחד, מ"מ ערב חג השבועות, היה נוהג הגה"ק בעל החידושי הר"מ זצ"ל לחתוך צפרני ידיו ורגליו בפ"א מפני שאז סוף הספירה וכענין טהרת אשה לבעלה שנטלת בפעם אחת ואין קפידה. בס' ליקוטי מהר"ח מביא מהרה"ק רבי אלימלך מרודניק.

⁸⁸ שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ח א').

⁸⁹ בתשו' שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ח א') כתב שראה צדדי החולקים בזה ויותר נוטה לצד המתירין, דנתינת הפתילה לתוך הצף אינו להשלים צורת הכלי, אלא הצף הוא בית קיבול המחזיק את הפתילה שעומדת להדלקה לבדה. שש"כ (פרק י"ג סעיף כ"ד).

⁹⁰ ראה משנ"ב (סימן ש"ד ס"ק ו').

⁹¹ הגם שבעת הצורך מותר להאריך את זמן הפעלת השעון כדאי' בשש"כ. אבל לכתחילה ראוי לדאוג שלא להגיע למגע בשעון ביו"ט.

נייר אלומיניום, פתיחת אריזות

מה. יחתוך נייר אלומיניום להניח מתחת למאכלי חלב אם ירצה לחמם על פלטה⁹².
יפתח בערב יום טוב את הבקבוקים וקופסאות שבהם מתכוון להשתמש בחג.

נר נשמה

מו. נר נשמה, ידליק לכתחילה בערב יו"ט⁹³. אם שכח, ידליקנו ביו"ט בבית הכנסת או בחדר שאוכלין שם⁹⁴.
ויש שמתירין להדליק נר נשמה ביו"ט רק על ידי נכרי⁹⁵.

הדלקה מנר יארצייט

מז. מותר להדליק לצורכו מנר יארצייט⁹⁶.

נר להדליק ממנו

מח. אם אינו מחמם או מבשל על כיריים של גז, ידליק בערב שבת נר בכדי שיהא לו ממה להדליק נרות יום טוב⁹⁷.

= - - - - - מקורות וציונים - - - - -

⁹² הפלטה בד"כ בחזקת בשרי, וכשירצה לחמם מאכל חלבי עליו, יניח שתי שכבות נייר כסף **יבשים**, בכדי להפריד בין הפלטה למאכל.

⁹³ ראה שו"ע (סימן תקי"ד סעיף ה') בענין נר של בטלה.

⁹⁴ תשו" כתב סופר (סי' ס"ה) שידליק עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אור בחדר. ויותר טוב שידליקנו בבית הכנסת שיש שם מצוה, באורים כבדו ד'. ובבה"ל (סי' תקי"ד ד"ה נר). מסגרת השולחן (כלל צ"ח הערה ה'). ובפרט בימינו שבד"כ יש אור חשמל יעדיף להדליק בבית הכנסת וכו"ל. וראוי לציין שהכת"ס דיבר בעיקר על נר לכבוד אבותיו שיש מצוה, ולא לע"נ אחר.

⁹⁵ פמ"ג מש"ז (סו"ס קל"ב ס"ק ב'). קצשו"ע (כלל קצ"ח סעיף א').

⁹⁶ משנ"ב סי' קנ"ד (סעיף נ"ו). ערוך השולחן (שם סעיף טז).

⁹⁷ שביום טוב אסור להדליק אש חדשה מפני מוליד. שו"ע (סי' תק"ב סעיף א').

פרק ז הדלקת נרות ביום טוב

הדלקה לפני סעודה

מט. נוהגין להדליק נרות יום טוב לפני התחלת סעודת יום טוב⁹⁸.

הדלקה לפני שקיעה

נ. יש נוהגין להדליק נרות יום טוב לפני שקיעת החמה כמו בערב שבת⁹⁹, גם בערב חג השבועות¹⁰⁰.

כמה נרות מדליקין

נא. ביום טוב, יש נוהגין להדליק מספר הנרות כמו בשבת, ויש נוהגין להדליק חמש נרות¹⁰¹, ויש נוהגין להדליק שתי נרות¹⁰².

הוצאת דסקיות ושעוה

נב. בכדי להכניס לפמוט או כוסית נרות חדשות להדליק ביו"ט, מותר להוציא את שאריות הנרות או דיסקיות מהדלקת ערב יום טוב¹⁰³.
וכן מותר להסיר משם שאריות שעוה עם ידית של כפית, ואם אי אפשר עם כפית, ניתן להשתמש בסכין או מברג¹⁰⁴.
ונכון להזהר שלא לטלטל את השאריות, אלא ינערם ישירות לפח מבלי לטלטלם בידיים¹⁰⁵.

= מקורות וציונים - - - - -

⁹⁸ מרדכי שבת (סי' רצ"ד), כתב מרבינו משולם שלא היה מברך על הדלקת הנר משום דאמרינן במנחות (מ"ב:). כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכת מצותה אין מברכין עליה. ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה כדאמרינן בערבי פסחים. נמצא שלרבינו משולם, הדלקה סמוך לסעודה הוא המצוה, והדלקה שמברכין עליה. מאירי (שבת כ"ג:) מט"א (סי' תרכ"ה סעיף ל"ג). עיי"ש באלף למטה (ס"ק נ"א).

יש הנוהגין שאע"פ שבשאר מועדים מדליקים נרות יו"ט מבעוד יום, אבל בחג השבועות מדליקים כשכבר לילה, משום "תמימות". לוח ארץ ישראל להגרימ"ט.

⁹⁹ הקדמת בן הדרשה ליו"ד ח"א. נימוקי או"ח. ש"ש כהלכתה. שבט הלוי (ח"ג סי' ס"ט).

¹⁰⁰ הליכות שלמה (פ"ב ב') כי עיקר הקפידה על קידוש ותפילה כשכבר לילה. תשובות והנהגות (ח"ד סי' קי"א). ראה עוד סי' פנים יפות (אמור, תספרו חמשים) בחג השבועות יש להוסיף מחול על הקודש רק לענין מניעה ממלאכה לא לענין קדושת היום. וראה עוד שו"ע הגרש"ז (סי' תצ"א ג') משמרת שלום (סי' ט"ל אות א').

¹⁰¹ כפה"ח (סי' רס"ג אות ט'), כנגד מספר העולים לס"ת. בבית אדאמו"ר בעל הבשבילי אורייתא היו מדליקים חמש נרות ביום טוב.

¹⁰² פמ"ג (מש"ג סי' תקי"ד י"ב) אף שאין בו ענין דזכור ושמור, מדליק שנים כבשבת, נגד איש ואשה.

¹⁰³ רעק"א (סוסי' תק"א בגליון ס"ק ד'). שש"כ (פרק י"ג סעיף נ'). ובהערה (ס"ק פ"ז).

¹⁰⁴ שש"כ (שם סעיף מ"ט).

¹⁰⁵ שו"ע הגרש"ז (סימן תצ"ט סעיף י"א). משנ"ב (ס"ק ט"ו). שש"כ (שם ס"ק קנ"ה).

היתוך נר

נג. אסור להתיך נרות עם אש בכדי להדביקם בפמוט¹⁰⁶.

ברכת הנרות

נד. מברכין 'להדליק נר של יום טוב'¹⁰⁷.

שהחיינו בהדלקת נרות

נה. נשים הנוהגות לברך שהחיינו בהדלקת הנרות¹⁰⁸, יברכו.

טעות בנוסח

נו. טענה וברכה, 'להדליק נר של שבת', יצאה בדיעבד¹⁰⁹.

שהחיינו בקידוש

נז. אשה שמקדשת בעצמה וכן כשמוציאה בקידוש נשים אחרות, לא תברך שהחיינו בזמן הדלקת נרות יו"ט אלא בקידוש¹¹⁰.

= ----- מקורות וציונים -----

¹⁰⁶ שו"ע הגרש"ז (סימן תקכ"ט סעיף י"א), גזרה שמא ימרח.

¹⁰⁷ שו"ע (סי' רס"ג סעיף ה') מט"א (תקפ"ט נ"ד) כפה"ח (סי"ק מ"א).

¹⁰⁸ בשאלת יעב"ץ (סי' ק"ז) כתב: ברכת זמן שמברכות הנשים בהדלקת נר יו"ט אין להם יסוד כי לא נזכר בפוסקים רק בקשלה דודאי לאו בר סמכא הוא ומ"מ לא רצה לעשות מעשה כזה למנוע לאשתו שהיתה נוהגת לברך זמן והניחה במנהגא כי באמת אין חשש ברכה לבטלה דהא בלא הדלקה נמי יכולה לברך שהחיינו מיד בכניסת יו"ט דקיי"ל זמן אומרו אפי' בשוק (עירובין מ' ע"ב) אלא דסמכין ל'י' אכסא ומשום דסמכא ל'י' להדלקת הנר הבאה תחלה וניכר בה כבוד יו"ט ושמחתו לא גרע בהכי ולכן יש להניח לבנות ישראל במנהגן שירושה היא להן מאבותיהן ועשו כן בפני גדולי עולם ולא מיחו בידן, והביאו בשע"ת (סי' רס"ג ס"ק ד'), וכן מביאו בחידושי רע"א.

ובמשנ"ב (שם ס"ק כ"ג): ואיך צריך לברך זמן על ההדלקה מיהו במקום שנהגו אין למחות בידן. בס' כפה"ח (סי' תקי"ד ס"ק קי"ב) הביא שגם הזור"א (ח"א ססי' ל"ג) כתב בזה דנהרא נהרא ופשטי'. ונ"מ לנשים הנוהגות לברך זמן על הדלקת הנר אם היא מקדשת לעצמה קידוש היום מאיזה סיבה, דלא תוכל לברך עוד זמן על הקידוש, דנפטרת בברכה שברכה על הנר, ועוד נ"מ דאם הדליקה מבעו"י וברכה זמן, דלא תוכל עוד לעשות מלאכה האסורה ביו"ט, דכיון שבירכה זמן על יו"ט הרי קיבלה עליה קדושת יו"ט. בערוך השולחן (סי' רס"ג ס"ק י"ב): ונשים שלנו מברכות גם שהחיינו בעת הדלקת הנרות ביו"ט ואין למחות בידן דע"פ רוב בעי"ט מדליקות לעת ערב ממש וקאי שהחיינו על יו"ט ויש מפקפקים בזה, והנח להן לבנות ישראל מנהגן. מט"א (סי' תרכ"ה סעיף ל"ג).

ובס' מנהגים דק"ק וורמיישא (סי' מ"ו) שמברכות שהחיינו. ובס' בא"ח (פ' במדבר סעיף א'): פה בגדאד נוהגים הנשים לברך שהחיינו בהדלקת הנרות בכל יו"ט שיש בו ברכת שהחיינו בקידוש.

ובס' תשובה מאהבה (ח"ב סי' רל"ט) משם בעל קרבן נתנאל, ובהתעוררות תשובה הגהות או"ח (ח"ג סימן רס"ג). וכן בס' מקור חיים (סי' תקכ"ט): נשים מברכות שהחיינו בהדלקתן.

¹⁰⁹ התעוררות תשובה (ח"א סי' קי"ד) במילת שבת נכלל גם יו"ט. תשו' מגדנות אליהו (ח"א סי' צ"ו)

¹¹⁰ דרך החיים. שבת הלוי. וכל עיקר ברכת שהחיינו בעת הדלקת הנרות כתב בשאלת יעב"ץ (סי' ק"ז) שאין לה יסוד, אלא מכמה טעמים כתב יש להניח לבנות ישראל במנהגן שירשו מאבותיהם. שע"ת (סי' רס"ג ס"ק ד'). גיליון ר"ן

שהחיינו להוציא אחרות

נח. אשה שמוציאה אחרים בקידוש, אם בטעות בירכה שהחיינו בהדלקת הנרות, ועכשיו בקידוש צריכה להוציא אחרות גם ידי ברכת שהחיינו, יכולה לברך ולהוציאן¹¹¹.

----- מקורות וציטוטים -----

משנ"ב שם (ס"ק כ"ג). מט"א (ס"י תרכ"ה סעיף ל"ג). אבל בכגון דא שמקדשת בעצמה, בודאי תברך שהחיינו בקידוש כמ"ש בעירובין (מ:) סמכינו ל"י אכסא.

¹¹¹ שיטת הרמב"ם בהל' ברכות (פ"א הל' י'), שברכת שהחיינו אם יצא אינו מוציא, אבל להלכה נקטינן שאפשר להוציא אחרות, גם אם יצאה. כתב הרמ"ך (שם) מנהיגו לברך וכן ראוי לעשות. כסף משנה (שם ס"ק י'). ס' המכתם סוכה מ"ד. וכתב רבינו מנוח (שם) וכי מי שמדליק נ"ח לאחרים או קורא מגילה להוציא אחרים וכיוצ"ב אינו מברך שהחיינו. וראה עוד שו"ע (ס"י תקפ"ה סעיף ב') וברמ"א שם: ואין חילוק בין אם יברך לעצמו או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים אפ"ה מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות (קול שופר ושהחיינו). וכ"ה הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א. הגר"מ גרינפלד שליט"א.

ולכאורה אין מעלה לומר למי שעדיין לא שמעה שהחיינו לברך בקול ולהוציא האחרות, כי אע"פ ששהחיינו מברך אפילו בשוק, אבל אי' שמסדרין ברכת שהחיינו על הכוס. לכתחילה על הקידוש תברך ולא על היום בלבד.

פרק ח תפילת ערבית

תפילת ערבית בלילה

נט. מתפללים ערבית כשכבר לילה, בכדי שיהיו ימי הספירה תמימות¹¹².
ויש שאמרו שאפשר להתפלל ערבית מוקדם, אבל הקידוש יעשה בלילה¹¹³.

מערבית

ס. הש"ץ מנגן ברכו בניגון המיוחד ליו"ט¹¹⁴, ויש נוהגין לומר פיוטים¹¹⁵.

וידבר משה

סא. ואומרים ופרוס עלינו וכו' ואח"כ, וידבר משה את מועדי ד' ¹¹⁶ וגו'
אם חתם שומר עמו ישראל לעד, אינו חוזר¹¹⁷.

----- מקורות וציטוטים -----

¹¹² ט"ז (סי' תצ"ד א'), חק יעקב. פמ"ג (מש"ז א'), שו"ע הגרש"ז (תצ"ד א'). בס' התעוררות תשובה (ח"ב סי' רצ"ו) להתפלל ערבית בלילה גם מפני שרבים אינם קוראים קר"ש שעל המיטה בליל זה.

¹¹³ של"ה (ריש מס' שבועות) עיקר הקפידה לא לקדש ולאכול עד צאת הכוכבים. מג"א (סי' תצ"ד) עמק ברכה, רבי יעקב פולאק. ובס' יוסף אומץ כתב שיכול לקדש בין השמשות כי מדאורייתא נקרא לילה, ומפני שהלילות קצרים ולא ישאר זמן לעסוק בתורה.

¹¹⁴ הש"ץ מתחיל ברכו בניגון של יו"ט, עי' ליקוטי מהרי"ח. וסדר התפילה כביו"ט של פסח שו"ע (סי' תצ"ד א').
כתב בס' יסוד ושורש העבודה: **יתפלל בכונה עצומה** וביחוד בברכת אהבת עולם בערבית זו תיבות תורה ומצוות חקים ומשפטים אותנו למדת כו' ונשמח בדברי תורתך וכו' ראוי לומר בהודאה עצומה במחשבתו להבורא ית"ש ביותר ויותר כי זה היום עשה ד' לבחור באבותינו וקדשם בתורת אמת.

¹¹⁵ בטוש"ע (סי' ס"ח) דלדעת השו"ע שם נכון למנוע מלאמרם משום הפסק, אבל הרמ"א הביא רבינו יונה ורשב"א שאומרים, ובמקום שנהגו לאומרם, אין לאדם לפרוש עצמו מן הציבור וכו'. והב"ח הביא הגהת אשרי שמצוה מן המובחר לאמרו ושגדול אחד התחיל לבטל מלומר קרוב"ץ ונענש ר"ל. ובלבוש שם הביא שתי הדיעות ונהרא נהרא ופשטי'.

האר"י (שעה"כ) לא היה אומר פיוטים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקלירי שנתקנו על דרך האמת, מביאו המג"א. ובשבילי הלקט (סי' כ"ח) בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים.

בס' מעשה רב (ס"ק קס"ב) שהגר"א לא אמר 'מעריבת', ובס' זכרון יהודה אמרי אש אמר פיוטי ערבית אחרי התפילה, וכן היה החתם סופר ואמר הפיוטים בסעודת הלילה. ומעיר שם שקיבל מנהג זה מבעל ההפלאה שקבלו מהמגיד שקבלו מהבעש"ט.

כשמתפלל ביחיד אין אומרים פיוטים באמצע תפילה. מג"א (שם), א"ר (שם), הג' רעק"א שם, משנ"ב (שם ס"ק ו').
¹¹⁶ אבודרהם (סדר מעריב של שבת). רוקח (סי' ש"ב). פמ"ג (מש"ז סי' רס"ז). משנ"ב (שם ס"ק ט'). לבוש (סי' תקפ"ב) אין זה הפסק בין גאולה לתפילה כי פסוק זה מעין גאולה היא וכגאולה אריכתא היא וכו' אומרים בשאר יו"ט הפסוק וידבר משה את מועדי ד' וגו' משום דכל המועדים הם זכר לגאולת מצרים כמ"ש בפירוש בכל אחד זכר ליציאת מצרים.

בס' מעשה רב (ס"ק ס"ז) שהגר"א עצמו לא אמר כלל, כדי לסמוך גאולה לתפילה, אבל הציבור והש"ץ שאצלו, אמרו. וכו' בשו"ע הגרש"ז בסידור.

¹¹⁷ כל בו (סי' ל"ה) משנ"ב (רס"ז ט'). בכפה"ח (רס"ז ט') שאינו חוזר, ומ"מ י"ל אח"כ ופרוש סוכת שלום וכו' בלתי שו"מ משום שיש לה טעם בסוד (שעה"כ ס"ט).

ואם נזכר תוך כדי דיבור, יאמר מיד אחר תיבת לעד, הפורס וכו'. א"ר, משנ"ב שם.

פרק ט סעודת ליל שבועות

קידוש בלילה

סב. מקדשין בליל יו"ט כשכבר לילה ממש, בכדי שיהיה שבע שבתות תמימות¹¹⁸

בציעה מעליונה

סג. יבצע על לחם משנה, ויבצע מהלחם העליון¹¹⁹.

בשר ודגים

סד. מצוה לאכול בשר ודגים לכבוד יום טוב¹²⁰.

בעצרת בעין נמי לכם

סה. איתא בגמ'¹²¹ הכל מודים בעצרת דבעין נמי לכם, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה¹²².

חלב בליל שבועות

סו. ישנם שאוכלים סעודה חלבית בליל שבועות, בכדי שסעודת בשר לא יכבד על ערנותם בלילה, אבל יש מערערים על כך¹²³.

ברכת המזון יעלה ויבא

סז. בברכת המזון אומר יעלה ויבא בברכה שלישית, ואומר ביום חג השבועות הזה¹²⁴.

= מקורות וציטוטים =

¹¹⁸ בס' עמק ברכה לאבי השלה"ק שקיבל מרבו מהר"ש מלובלין שקיבל מהגאון רבינו רבי יעקב פאלאק שבביל ראשון של חג השבועות לא יעשו קידוש על הכוס עד אחר צאה"כ. ובשל"ה, ובס' משאת בנימין (סוף הס' הגהת א"ח ד') שאם יקדש קודם הלילה, יחסר מיום מ"ט לספירה וכתוב שבע שבתות תמימות תהינה. מג"א (תצ"ד א'), שו"ע הגרש"ז (תצ"ד ב').

בס' מנהגים דק"ק וורמייש"א (ס"ק ק"ג) שלא המתינו עד הלילה, וביוסף אומץ (ס"ק תת"ו) שבארץ אשכנז לא הקפידו, כיון שהלילות קצרים ואם ישהו, יהא כבר חצות לילה ומתי יעשו לביתם הרוחני.

¹¹⁹ רמ"א (סימן רד"ע סעיף א') מס' כל בו.

¹²⁰ ברכות מ"ט: שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א'). שו"ע הגרש"ז א': כשם שמצוה לכבד את השבת ולענגה, כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ד' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קודש. איזה עונג זה שאמרו חכמים שחייב אדם לאכול בכל יו"ט ב' סעודות וכו'.

בסוף סעודת ליל יו"ט כדאי לשים לב לשעה שמסיים אכילת בשר, בכדי להישמר משתייה חלבית לפני חלוף שש שעות.

¹²¹ פסחים ס"ב:

¹²² א"ר אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעין נמי לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא. רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא וכו'.

¹²³ דרכי תשובה (סי' פ"ט) מנהג זה לא יתכן עפ"י שיע"ת (סי' תקכ"ט) דיש חיוב בבשר גם בלילה. תשו' מועדים וזמנים (ח"ז קיד), שמבטל מצות עשה דשמחה, ועוד.

שכח יעלה ויבא

סח. אם טעה ולא הזכיר י"ו, ונזכר לפני שאמר השם בברכה שלישית, יאמר י"ו, ויחזור לומר ובנה ירושלים¹²⁵.

למדנו חוקיך

סט. אם נזכר אחרי שכבר אמר בא"י, יסיים תיכף למדנו חוקיך, ויאמר י"ו ויחזור לומר ובנה ירושלים¹²⁶.

סיים בונה ירושלים

ע. אם נזכר אחרי שכבר סיים ברכת בונה ירושלים, יאמר בא"י א'מ'ה אשר נתן ימים טובים לישראל לששון ולשמחה את יום חג השבועות הזה בא"י מקדש ישראל והזמנים¹²⁷.

התחיל ברכת הטוב והמטיב

עא. אם שכח להזכיר יעלה ויבא וכבר התחיל ברכת הטוב והמטיב, חוזר לראש ברכת המזון¹²⁸.

אשה ששכחה י"ו

עב. אשה ששכחה להזכיר יעלה ויבא בסעודות החג, אינה חוזרת לברך¹²⁹.

== מקורות וציונים -----

¹²⁴ טוש"ע סי' קפ"ח סעיף ה'. משנ"ב (שם ס"ק י"ב) לפי שהוא בקשת רחמים קבעום בברכת בונה ירושלים שהיא ג"כ בקשת רחמים, ולא בברכת הארץ שהיא הודאה.

¹²⁵ משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק כ"ב.

¹²⁶ חיי אדם (כלל מ"ז סעיף טז). בן איש חי (חקת חי') משנ"ב (סי' קפ"ח ס"ק כ"ב).

¹²⁷ ברכות מ"ט. טוש"ע סי' קפ"ח סעיף ו'.

¹²⁸ טוש"ע (סי' קפ"ח ו'). לבוש (שם סעיף ו') משנ"ב (שם ס"ק כ"ד) דכיון דכבר סיים סדר ברכות דאורייתא והסיח דעתו מהם ופתח בהטוב והמטיב, דמי לעקירת רגלים בתפילת י"ח דחוזר לראש אם טעה באיזה דבר.

¹²⁹ ראק"ע גליון שו"ע סי' קפ"ח שנשים פטורות מסעודת יו"ט, דחיוב פת הוא מדין עונג יו"ט והוי מ"ע שהזמן גרמא, ולכן אם שכחה יעלה ויבא אינה חוזרת. עי' כפה"ח (סי' קפ"ח ס"ק כ"ד). תשו' שבט הלוי (ח"ד סי' י"ח. ח"ו סי' ס"א) שנשים חייבות בשמחת יו"ט אבל אינן חייבות בפת.

פרק י תיקון ליל שבועות

תיקון ליל שבועות

עג. נוהגים הרבה להיות נעורים כל ליל שבועות לעסוק בתורה. בספרים הק' נכתבו כמה טעמים בזה.¹³⁰

סדר לימוד

עד. סדר הלימוד בתורה נביאים כתובים, מדרשים, זוהר, תרי"ג מצות¹³¹.

עה. גם מי שאינו יכול להיות ער כל הלילה יאמר סדר זה¹³².

תורה שבע"פ

עו. יש מקומות שעוסקים בליל שבועות בעיקר בלימוד תושבע"פ¹³³.

נשים בתיקון

עז. נשים לא יאמרו התיקון כלל¹³⁴.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

¹³⁰ זוהר הק' אמור: כד מטי האי ליליא ליבעי ליה למלעי באורייתא. ובזוה"ק בראשית, הטעם משום **תיקון קישוטין דכלה**. שעה"כ. שו"ע הגרש"ז (סעיף ג'). 2. מג"א (סי' תצ"ד): **תיקון למה שישנו אז ישראל** כל הלילה והוצרך הקב"ה להעירם. משנ"ב (סי' תצ"ד ס"ק א'). 3. שפ"א (שבועות): על פי אומרם ז"ל אם שמוע בישן תשמע בחדש ולכן צריכים לקבל בלילה זו התורה שלמדנו עד עתה וזה הכנה להתחדש. 4. ישועות יעקב: לתקן מה שלא רצו תושבע"פ, לכן לומדים כל הלילה תורה שבע"פ. שעה"כ (פ"ט): מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק. משנ"ב (תצ"ד א'). (במנהגי תימן: מקובל אצלם שביליל שבועות בשעה הרצויה נפתחין שערי שמים ומחלקין פרנסה לכל אדם די מחסורו, ומתקבלת אז התפילה אף אם מבקש דבר חוץ לדרך הטבע). ¹³¹ שער הכוונות. של"ה מס' שבועות. בן איש חי במדבר (ס"ק ד'). בעדות המזרח לפי סדר קרואי מועד. אר"י, אשכנז נוסח המודפס בתיקון ליל שבועות. בשל"ה מוסיף על נוסח שלפי האר"י. ¹³² כפה"ח תצ"ד ח'. ¹³³ ישועות יעקב. תושבע"פ לא רצו אלא באונס, לכן עיקר היגיעה בזה. שו"ע הגרש"ז ג'. בס' סדר היום כתב שחצי תיקון וחצי תושבע"פ. ¹³⁴ רב פעלים (ח"א סוד ישרים סי' ט) על פי סוד.

שיחת חולין

עח. יזהר משיחה בטילה, או חולין, כל הלילה¹³⁵.

שתייה

עט. כששותה כוס משקה, אם כיוון בשעת ברכת שהכל, יכול לשתות כוסות נוספים מבלי לברך שוב¹³⁶.

אם חושש שיהא הפסק, יותר משיעור עיכול, בין כוס לכוס, עדיף לכוין שמברך רק על הכוס שלפניו כעת¹³⁷ ואז מברך ברכה לפנייה ותיכף בגמר שתייה מברך לאחריה¹³⁸.

טבילה לפני עלות השחר

פ. באשמורת הבוקר לפני עלות השחר יש נוהגים לטבול במקוה¹³⁹.

----- מקורות וציונים -----

¹³⁵ אור צדיקים (סי' ל"ב). בן איש חי (במדבר ס"ק ג'). יסוד ושורש העבודה. כפה"ח (אות י"א). מהבעש"ט לא לשוח עד אחרי כתר במוסר.

¹³⁶ אם לא ברך 'בורא נפשות' ועבר שיעור עיכול, לדעת המג"א (סי' קפ"ד ט', סי' ק"צ ג') יחזור ויברך 'שהכל' כששותה שוב. אבל המשנ"ב (סימן קפ"ד סעיף ה"ס"ק י"ז) כתב שיש הרבה אחרונים (אבן העזר, דרך החיים, מגן גבורים) דסברי שברכה ראשונה לא הפסיד כל שלא הסיח דעתו בינתיים. ובכפה"ח (סי' קפ"ד ס"ק ל"ב). ובתשו' צ"ץ אליעזר (ח"י"ב סי' א'). יבי"א (ח"ו סי' כ"ז). שאילת שאול (א"ח סי' כ"ד).

בס' הליכות שלמה (פ"ב ג') שהגם שדעת המג"א (ס"ק ט') שאפילו כיון בפירוש לא מהני על אחר שיעור עיכול, ובמשקין שלא נזכר מהו שיעור עיכול יתכן שיעבור השיעור בין שתייה, מ"מ למעשה נוהגין באבהעו"ז מתשו' הרמב"ם (סי' קע"ט) שאפי' אם פסק כל היום א"צ לחזור ולברך.

¹³⁷ בתשו' מנחת יצחק (ח"ח סי' ק"ב וח"י סי' ט"ו), העלה כמה טעמים להחמיר בזה ולחשוש לדעת המג"א המובא במשנ"ב שם שיחזור ויברך אפילו לא הסיח דעתו עדיין עיי"ש. ובהליכות שלמה שם.

*ראוי לשים לב, אם ברצונו לשתות משקה עם חלב לפני התפילה, יבדוק אם עברו שש שעות מאכילת בשר בסעודת ליל יו"ט.

¹³⁸ ראה משנ"ב (סי' קפ"ד ס"ק י"ז) ובה"ל (סי' ק"צ ד"ה אחר ששתה).

¹³⁹ זוה"ק (פ' אמור). של"ה (מס' שבועות). שעה"כ (ע' פ"ט) ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלה"ש בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נקרא אילת השחר כנודע, אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל מקום העליון שהוא כתר עליעון ז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמישים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וכו'. ועיי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. יוסף אומץ (תתנ"ב). זמן עלות השחר לדעת בעל שבט הלוי, הוא 72 דקות לפני הנץ החמה.

פרק יא ברכות השחר

על נטילת ידים

פא. הניעור כל הלילה¹⁴⁰, יזהר לא לברך על נטילת ידים כשנוטל ידיו בעלות השחר¹⁴¹, רק אחרי שעשה צרכיו לפני התפילה¹⁴². אבל אם עשה צרכיו, יטול ידיו ויברך¹⁴³.

א' נשמה. המעביר שינה

פב. הניעור כל הלילה, יש הסוברין שברכת אלקי נשמה והמעביר שינה, לא יברך¹⁴⁴. אבל יש הסוברין שמברך בעצמו, כיון שהברכות סודרו על סדר העולם¹⁴⁵. לכן יש הסוברים שעדיף לכתחילה שישמע מאחר ויכוין לצאת¹⁴⁶.

= מקורות וציטוטים - - - - -

¹⁴⁰ ואם ישן שינת ארעי, להרא"ש כאילו לא ישן כלל, ואם ישן באופן קבע, אפילו מקצת הלילה, יברך, משום דסתם ידים עסקניות הן. הרא"ש. משנ"ב (סי' ד' ס"ק כ"ז).

¹⁴¹ ואע"פ שאינו מברך, כתבו הרבה פוסקים שיש ליטול ידיו.

רמ"א (סי' ד' י"ג). הרב יד אהרן בהגב"י בשם האר"י ז"ל שצריך לערות ג"פ וכן הביא החיד"א בשיו"ב (סי' ד' א') בשם ס' תרומה חדשה דלינה פוסלת בנט"י. ובשע"ת (שם ס"ק ט') מביאם וכתב שכן נראה שיש לנהוג כמ"ש הרמ"א שיש ליטלם בלא ברכה. שו"ע הגרש"ז (שם סעיף י"ג)

¹⁴² בשו"ע (סימן ד' סעיף י"ג) כתב המחבר; אם היה ניעור כל הלילה יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית וכו' הספק הוא אם טעם נטילת ידים הינו מפני ש; ידים עסקניות (רא"ש ברכות ס:) או בגלל שהאדם נהיה ברי' חדשה, והנטילה ככהן שמקדש ידיו מהכיר (רשב"א תשו' קצ"א).

¹⁴³ א"ר (סי' ד' ס"ק ח'). דרך החיים. משנ"ב (סימן ד', ל). וראה עוד שו"ע הגרש"ז בסידורו; שימשמש במקומות המכוסים שבגופו קודם הנטילה כדי שיברך על נטילת ידים לדברי הכל.

¹⁴⁴ עטרת זקנים (סי' מו, ח). א"ר (סי' מ"ו ס"ק י"ב).

¹⁴⁵ רמ"א (סי' מ"ו ח') וי"א דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם, וכן המנהג ואין לשנות.

שע"ת (סי' מ"ו י"ב) מס' פע"ח: מנהג מורי ז"ל החיי' ברכות מן ענט"י עד ברכות התורה היה נוהג לאומרם בביתו ואפילו בלילה קודם עמוד השחר, ומסדרם כל ברכה בשעה שנתחייב בה כמ"ש בגמ' וכו'. והנה כל החיי' ברכות השחר עד סוף כל ברכות התורה חייב אדם לברך בכל יום אפילו שלא נתחייב בהם ביום ההוא כגון שלא ישן בלילה כל עיקר וכו' כי לא נתקנו אלא על מנהג העולם ולא על כל אדם בפרטות, ועוד כי כולן יש בהם רמז אל אורות העליונים ואין ראוי לבטל כ"א ברכות ענט"י ואשר יצר שאם לא ישן כלל או לא הוצרך לנקביו אינו מברך אותם. גרש"ז ז'. ברכ"י. ערוה"ש. משנ"ב (כד).

¹⁴⁶ שע"ת (סימן מו ס"ק י"ב). משנ"ב (שם ס"ק כד) שיראה לשמוע אלו השתי ברכות מאחר ויכוין לצאת. בא"א [בוטשאטש תצ"ד] צויתי שיברך ברכת התורה הק' וברכות השחר, לפני העמוד, מי שלא ניעור כל שבועות, ויכוין לפטור הנעורים, וכמ"ש בבאה"ט ובמג"א ז"ל שכ"ה עצהיו"ט.

שיתין נשמין

פג. אם ישן שיתין נשמין מברך כל הברכות¹⁴⁷, לכמה דיעות, השיעור חצי שעה¹⁴⁸.

ברכת התורה כשניעור בלילה

פד. אם למד כל הלילה, דעת הרבה פוסקים שיכול לברך בעצמו ברכות התורה¹⁴⁹. דעת הפרי חדש¹⁵⁰; כיון שהיה ער בלילה, אין צורך לברך ברכת התורה בבוקר¹⁵¹.

ישמע מאחר

פה. יש הסוברים שישמע מאחר ויכוין לצאת¹⁵².

כוונה עד למחרת

פו. בערב שבועות, כשמברך ברכות התורה, יכול לכוין לפטור עצמו בברכה רק עד בוקר של חג השבועות, ואז יחוייב לברך¹⁵³.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

¹⁴⁷ חיי אדם (כלל ז, ח). משנ"ב (מו, כד).

בשיעור שיתין נשמין יש כמה דיעות; 6 שעות (תוספת חיים) 3 שעות (שע"ת) חצי שעה (קצש"ע סי' ב' ח', מחז"ב בה"ל) - 3 דקות (בה"ל סי' ד').

¹⁴⁸ קיצושו"ע (סי' ב' סעיף ח'). קצוה"ש (סי' ב' בדה"ש א'), אור לציון (ח"ב פ"א סי' ז'). מחז"ב (קו"א סי' ד'). בה"ל.

¹⁴⁹ כתב המג"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) בשלמא לסברת הטור דבשינה תליא מילתא, אם לא ישן א"צ לברך. אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום א"כ צ"ל דמה שמברך בבוקר היינו משום ש'קבעו חכמים ברכה זו בכל יום', דומיא דשאר ברכות השחר. תדע דהא לר"ת כשעומד קודם עלוה"ש א"צ לברך וכשמאיר היום צריך לברך, א"כ לדידן נמי, אף שלא ישן, כשמאיר היום צריך לברך, שלא היה דעתנו לפטור רק ליום א' כתקנת חז"ל.

ובסי' תצ"ד מסיק המג"א כיון שנוהגין לברך כל יום ברכה"ת א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך ברכת התורה כשיאיר היום וכן נראה עיקר.

דרך החיים (סי' ה'). וכתב בא"ר (שם ס"ק ט'): ניעור כל הלילה יראה דלכ"ע צריך לברך בבוקר ברכת התורה דעדיף מברכת השחר דהכא ודאי אין דעתו בברכה יותר מיום ולילה. שער הכוונות. ברכ"י (מ"ו, יב). שו"ע הגרש"ז סעיף ז': לסברא האחרונה (מג"א) צריך לברך כשיאיר היום כמו שאר ברכות השחר שנוהגין לברך אע"פ שלא נתחייב בהן וכו' והרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכה"ת מאחר ויתכוון לצאת ידי חובתו אם אפשר לו ואם לאו יברך בעצמו. ערוה"ש (סי' מז סעיף כג). והמשנ"ב (שם ס"ק כ"ח) מביאם וכתב, ספק ברכות להקל, אבל בכפ"ח (מ"ז, כו, מ"ט), בשם האר"י שמברכים, ובמקום מנהג לא אומרים סב"ל.

¹⁵⁰ פרי חדש (סי' מ"ז ס"ק ח') לדידן בהפסקה תליא מילתא, וכל שלא ישן כלל בלילה אין צריך לברך שהרי לא הפסיק.

¹⁵¹ חיי אדם (כלל ט סעיף ט'), ביאור הגר"א. משנ"ב (סי' מ"ז ס"ק כ"ח).

¹⁵² מג"א (סי' תצ"ד) הרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכה"ת מאחר, ויתכוין לצאת ידי חובתו. שו"ע הגרש"ז (סימן מ"ז סעיף ז'). משנ"ב (מ"ז, כח), ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד.

ישן בערב יום טוב

פז. אם ישן בעיו"ט שינת קבע ובלילה שאחריו היה נייער, דעת הגרע"א שיברך בבוקר¹⁵⁴.

לגמור סדר לימודו

פח. כשדעתו לישון מעט אחרי לימודו, מותר לגמור סדר לימוד¹⁵⁵ ויברך כשיקום משינתו.

ברכה אחר עלוה"ש

פט. אם היה ער בלילה, יברך ברכות התורה אחרי עלות השחר¹⁵⁶.

שומר כשיישן לפני תפילת שחרית

צ. הלומד כל הלילה עד עלוה"ש והולך לישון לפני התפילה, צריך למנות שומר שיעיר אותו לתפילת שחרית, מחשש שיישן עד עבור זמן תפילה¹⁵⁷.

== מקורות וציונים -----

¹⁵³ מג"א בפתיחת סי' תצ"ד: בסי' מ"ז י"ב משמע, אם נער כל הלילה א"צ לברך ביום שלאחריו וכו' אלא שמתחילה אין דעתנו לפטור רק ליום ולילה אחד, וכשקם בבוקר קודם עלוה"ש נחשב ליום שלאחריו וכו' ולדידו, כיון שנוהגין לברך כל יום ברכת התורה א"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך כשיאיר היום, וכן נראה עיקר. ובמחצה"ש שם כתב: שאע"ג דבסי' מ"ז נראה דמספקא ליה, צ"ל בתר דאיבעיא הדר פשיט ליה. ובפמ"ג (א"א שם): וברכת התורה ודאי מברכין, דאין כוונתנו רק ליום ולילה. תשו' קרן לדוד (סי' נ"ט). וכ"ה האדר"ת בלוח ארץ ישראל.

¹⁵⁴ רעק"א בהגהותיו (סי' מ"ז) ישן ביום וניער כל הלילה שלאחריו דמברך בבוקר בממה נפשך, לר"ת צריך לברך דלא נפטר רק מעל"ע, ולהרא"ש גם שינת היום הוי היסח הדעת וכו'. וא"צ לחוש דנפטר באהבת עולם, דלהרבה פוסקים אינו פוטר רק מה שלומד מיד, ולהרבה פוסקים קר"ש לא הוי לימוד כנלענ"ד. התעוררות תשובה (ח"ב סי' קמ"ז). משנ"ב (מ"ז כ"ח).

¹⁵⁵ תוספות חיים. וכתב מהרש"ג (א, סב) שנראה, רק עד הנץ החמה.

¹⁵⁶ מ 72 דקות לפני הנץ החמה.

¹⁵⁷ ראה שו"ע (סי' פט). תשו' בנין עולם (ח"א א). שערי הלכה ומנהג (א"ח סי' מ"ד). וראה משנ"ב סי' רל"ה (ס"ק י"ח). בתשו' שבט הלוי (ח"י סי' מ"ט) מלמד זכות להקל בזה כשמעמיד שעון מעורר וכדו' דבלא השינה יטרד בתפילתו.

פרק יב מנהגי היום

אקדמות

צא. נוהגים לומר פיוט אקדמות בשבועות, שהוא שבח על בחירת הש"י בישראל ונתנית התורה.¹⁵⁸

מתי נאמר

צב. מעיקר התקנה, אומרים אותו אחרי פסוק ראשון שקראו בתורה.¹⁵⁹
המנהג היום בהרבה קהילות לאומרו, לפני שהכהן מברך על התורה.¹⁶⁰

מגילת רות

צג. נוהגין לקרוא מגילת רות בחג השבועות.¹⁶¹

וכמה טעמים נאמרו בזה;

- א. מפני שכתוב בה בתחילת קציר שעורים, תחת עצרת שנקרא ביכורי קציר חיטים.¹⁶²
- ב. על שם רות שנתגיירה, וישראל נתגיירו בעצרת ונכנסו תחת כנפי השכינה בקבלת התורה.¹⁶³
- ג. במדרש רות אמרין למה נאמרה רות בעצרת בזמן נתנית התורה ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועניות וכו'.¹⁶⁴
- ד. מעשה של בועז היה בימי קציר חיטים שכלה בחג השבועות שמביאין שתי הלחם מחיטין, ובפ' מועדים בפ' אמור כתיב ובקצרכם את קציר ארצכם וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגומר מיד

= מקורות וציטוטים - - - - -

¹⁵⁸ מחבר הפיוט הוא ר' מאיר ב"ר יצחק, חברו בשנת ד' תתס"ב. והוא שבח על בחירת הש"י בישראל ונתן לנו התורה (לבוש סי' תצ"ד). תחילה מדבר מגדולת הש"י וגבורתו. ממשיך בשבח עם ישראל שעוסקים בתורה. שאלת האומות "מנן ומאן הוא רחמך" שבשבילו בחרתם לגור עם האריות ונסיון האומות לפתות את ישראל. תשובת ישראל הדוחים הצעת האומות, ותיאור הגדלות שתהא לישראל לעתיד. תיאור שכר הצדיקים לעתיד, מלחמת שור הבור ולויתן וסעודת הצדיקים לעתיד.

בס' שערי הלכה והמנהג ששאל הספרדים אין אומרים אקדמות, וגם בלויבאביטש לא נהגו לאומרם. וכן בוורמייזא אין אומרים אקדמות.

¹⁵⁹ מהרא"ק. מהרי"ל. לבוש. שערי אפרים.

¹⁶⁰ ט"ז. פמ"ג (מש"ז א'). ר"י עמדין. חת"ס. שו"ע הגרש"ז (סי' תצ"ד סעיף ז').

¹⁶¹ מחז"ו. רוקח (רצ"ו). אבודרהם. מהרי"ל. רמ"א (סימן ת"צ סעיף ט'). גרש"ז (תצ"ד י"ג). ז"ח ס"ו ע"ד. סדור תכלאל.

¹⁶² מחזור ויטרי סי' ש"ב.

¹⁶³ אבודרהם

¹⁶⁴ מחזור ויטרי. שו"ע הגרש"ז.

אחר פרשת שתי הלחם שמביאים בשבועות, ואותם קיים בועז וכו'. ורות היתה ענייה וגירת לכך קוראים רות בו ביום¹⁶⁵.

ה. מגילת רות מדברת מחסד ומתן תורה הוא חסד מתחילתו ובאמצעיתו וסופו¹⁶⁶.

ו. בפ' אמור פ' שבועות, ובקצרכם את קציר ארצכם לעני ולגר תעזוב אותם וכו' ותורת חסד על לשונה ובוועז עשה כן בקצירותו לרות¹⁶⁷.

קריאת מגילת רות בציבור

צד. יש שלא נהגו לקרות מגילת רות בציבור¹⁶⁸.

תהלים

צה. נכון לומר תהלים בחג השבועות שהוא יומא דהילולא של דוד המלך¹⁶⁹.

מאכלי חלב

צו. נוהגין לאכול מאכלי חלב בשבועות, וכמה טעמים נאמרו בזה;

א. תורה נמשלה לדבש וחלב¹⁷⁰.

ב. כשני תבשילין של פסח. זכר לשתי הלחם¹⁷¹.

ג. כימי נקיים דם נעבר ונעשה חלב, מדין לרחמים¹⁷².

ד. אחרי מתן תורה לא מצאו רק מאכלי חלב לאכול¹⁷³.

ה. מלאכים רואים שאנו נוהרים על בב"ח, לא כמוהם אצל אברהם¹⁷⁴.

ו. מנחה ח'דשה ליד ב'שבועותיכם, ר"ת חלב¹⁷⁵.

= מקורות וציטוטים - - - - -

¹⁶⁵ לבוש שם.

¹⁶⁶ אליה רבה.

¹⁶⁷ רוקח.

¹⁶⁸ שו"ע הגרש"ז פסקי הסיידור. בני עדות המזרח. ובכמה קהילות.

¹⁶⁹ חיד"א מו"ב.

¹⁷⁰ אורחות חיים. כל בו נ"ב.

¹⁷¹ רמ"א סי' תצד ג'. לטעם הרמ"א יש לאכול לחם בסעודת חלב ובסעודת בשר. והמנהג הרווח שאוכלין מיני

מזונות חלביים בסעודת החלב, ורק אח"כ נוטלים ידים לסעודת בשר. דרכ"ת (י"ד סי' פ"ט י"ט) דרכי חיים (צאנז)

דרכי חיים ושלו (תרמ"ד)

¹⁷² מג"א תצד ו'

¹⁷³ גאולת ישראל. משנ"ב (תצד ס"ק יב)

¹⁷⁴ תורת חיים ב"מ פ"ו.

- ז. דם נעכר ונעשה חלב זה כל עבודתינו בעוה"ז לנצח יצר ולהופכו לטוב¹⁷⁶.
- ח. לאו בשר בחלב, הוא נגד יום שבועות, זוה"ק. כל יום משם"ה ימים נגד שם"ה לאווין. לא תבשל גדי סמוך לראשית ביכורי אדמתך¹⁷⁷.
- ט. ו' שמות נקראו להר סיני, אחד מזהם, גבנונים¹⁷⁸.
- י. זכר ליום שנמשה משה רבינו מהמים ולא רצה לינוק מהנכרית¹⁷⁹.

----- מקורות וציטוטים -----

¹⁷⁵ הגהות המנהגים לר"א טירנא (אות מ"ט עמ' ס"ח). מטה משה תרצ"ב.

¹⁷⁶ ישועות יעקב סי' תצ"ד.

¹⁷⁷ חידושי הרי"מ.

¹⁷⁸ ר"ש מאוסטרופולי'.

¹⁷⁹ ס' מטעמים.

פרק יג המתנה בין חלב ובשר ולאחר גבינה צהובה

הפסקה בין חלב לבשר

צו. לאחר אכילת גבינה יש להפסיק לפני אכילת בשר¹⁸⁰.

ברכה אחרונה או שעה

צח. ובוזוהר הק' החמיר מאוד, לעשות הפסק בברכת המזון או המתנת שעה בין מאכלי בשר וחלב¹⁸¹.

גבינה קשה

צט. אם אוכל גבינה קשה¹⁸², צריך להפסיק בברכת המזון (או ברכה אחרונה), ולהמתין¹⁸³ שש שעות¹⁸⁴ לפני שאוכל בשר.

גבינה רכה

ק. כשאכל גבינה רכה, ואח"כ ברצוני לאכול מאכלי בשר, לכתחילה יש להפסיק בין חלב לבשר בברכת המזון¹⁸⁵ (או ברכה אחרונה), לעשות קינוח והדחה ולהמתין שעה, ומנהג רבים להמתין חצי שעה¹⁸⁶.

= מקורות וציונים -----

²⁰⁴ מעיקר דינא דגמרא (חולין ק"ה) ובשו"ע יו"ד (סי' פ"ט סעיף ב'), אכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר מיד, וצריך לקנח פיו ולהדיחו. והרמ"א שם כתב שיש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה. ואין למחות על המקילין וטוב להחמיר, וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר, ויש מקילין.

¹⁸¹ בזה"ק פ' משפטים קכ"ה כתב בחומרה: כל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא יש ח"ו פגם וכו'. מביאו בית יוסף סי' קע"ג, ולכן גם בין גבינה לבשר צריך ברכה אחרונה והמתנה. וכתב הרמ"א (סי' פ"ט סעיף ב') וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר וכו'. וכתב הלבוש (סי' פ"ט סעיף ב') שלפי דברי הוזהר שזכינו אליו בימינו, יש לזהר שלא לאכול אפילו בשר עוף לאחר גבינה בסעודה אחת כי אם מסעודה לסעודה כמו בגבינה אחר בשר. ובחגורת שמואל שם (סי' י"ח) שמדובר בגבינה קשה, ישנה, שמושכים טעם עד זמן ארוך כבשר.

¹⁸² היינו שעברו עליו 6 חדשים, או שהיא מתולעת. או"ה (כלל מ' י') ט"ז (שם ס"ק ד) ש"ך (שם ס"ק טו). והבן איש חי כתב (שלח שנה ב'טו) שלכל חודש שהגבינה התיישנה, מחכים עוד שעה.

¹⁸³ בטעם המתנה אחרי אכילת בשר לחלב, כתב רש"י (חולין ק"ה) ומביאו הטור (סי' פ"ט) שהוא מפני שהבשר מוציא שומן ומושך טעם זמן ארוך. והרמב"ם (הל' מאכ"א ט' כח) כתב הטעם משום שנשאר בשר בין השיניים ומביאם הטי"ז וש"ך בסי' פ"ט.

ולכן חששו בגבינה קשה להמתין אחריה, מפני שטעמה חזק ומושך טעם וגם מפני שהגבינה הקשה נדבק בין השיניים. ד"מ (שם ס"ק ב') פרי חדש (ס"ק טו), פמ"ג (שפ"ד ס"ק טו), ט"ז (ס"ק ד') ובפמ"ג (מש"ז ס"ק ד').

¹⁸⁴ הרמ"א בסי' פ"ט סעיף ב' (הובא לעיל הערה 1) כתב שטוב להחמיר, כמו בגבינה אחר בשר. וכתב הש"ך (שם ס"ק ט"ז) שדי להמתין שעה 1 בין גבינה לבשר.

אבל הטי"ז שם (ס"ק ד) כתב שיש להמתין 6 שעות. וכן הפמ"ג (שפ"ד ט"ז) חכמת אדם (כלל מ' סעיף י"ג) משנ"ב ס"י תצ"ד שעה"צ (ס"ק טו).

ואם קשה לו, אזי לאחר שאכל גבינה רכה מותר להמשיך באותו סעודה ולאכול בשרי, אבל חייב בקנינות והדחה אחרי מאכלי החלב¹⁸⁷. ויחליף מפה¹⁸⁸.

תבשיל גבינה

קא. אם אכל תבשיל גבינה, כגון עוגת גבינה, שנדבק בידים, יש לרחוץ ידיו לפני אכילת בשר¹⁸⁹.

מגמר אכילה

קב. ההמתנה בין בשר לחלב, הוא מגמר אכילת הבשר, וכן להיפך (לא מסוף סעודה)¹⁹⁰.

גבינה צהובה

קג. גבינה צהובה בימינו¹⁹¹, נחלקו הדיעות אם נחשב לגבינה קשה¹⁹², או לגבינה רכה¹⁹³, ולכן מי שנוהג בזה כגבינה רכה, יש לו על מי לסמוך¹⁹⁴.

----- מקורות וציטוטים -----

¹⁸⁵ שייירי כנה"ג סי' תצ"ד (ס"ק ג'). תשו' מהרש"ג יו"ד (ח"א סי' י"ג). של"ה מס' שבועות (ד"ה הפטרה). פמ"ג יו"ד (סי' פ"ט משי" ס"ק ג'). באר מים חיים (פי' וירא או ח'). דרכי תשובה יו"ד (סי' פ"ט ס"ק י"ט). מעדני השולחן (שם ס"ק פ"ט). ספרי חג השבועות (פרק ט' סעיף ד').

¹⁸⁶ מהרש"ג (ח"א סי' י"ג), שכונות הוזה"ק "שעתא חדא" לזמן מסויים. כמו שר' יונה כתב בגמ' ברכות: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת וכו' והכוונה הוא לזמן מסויים ולא דוקא לשעה של 60 דקות. ס' מטה ראובן (סי' קפ"ו). מבית לוי (יו"ד בב"ח) שמנהגנו ומנהג מדינות רבות להמתין חצי שעה, מפני שלא יהא החלבי סמוך לבשרי, כמ"ש הוזה"ק, ובכל מקום סמוך הוא תוך חצי שעה, כמו "סמוך למנחה". הליכות שלמה (שבועות י"ב). תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"צ).

¹⁸⁷ מג"א סי' תצ"ד. חכמת אדם (כלל מ' י"ב) משנ"ב טז, שעה"צ (טו). וראה עוד בס' אמרי יעקב להגרי"מ שטרן שליט"א (עמ' צ"ה).

¹⁸⁸ יו"ד סימן פט (סעיף ד'). מג"א (סי' תצ"ד ו'). חק יעקב (שם ס"ק י"ב).

¹⁸⁹ שו"ע יו"ד (סימן פ"ט סעיף ב'). ובשר"ך (שם ס"ק ט' כ').

¹⁹⁰ דגול מרובה יו"ד (סי' פ"ט), ש"ך (ס"ק ג'). דרכ"ת (שם ס"ק ד'). מבית לוי יו"ד.

¹⁹¹ הכוונה לגבינות הצהובות המצויים בד"כ בחנויות בארץ ישראל עם הכשר טוב. ואין הכוונה כאן לגבינה הצהובה הקשה שנפוץ מאוד באירופה וכמו שמפיו להלן.

¹⁹² בס' קובץ תשובות (ח"א סי' נח) מחמיר בגבינה צהובה, וטעמה נמשך בפה זמן רב, ומחמיר גם בהמתנה אחרי אכילת פיצה וכדומה. ובתשו' שבט הלוי (ח"ב ל"ה) חושש אולי הועמדה בקיבה ונקרא קשה. וגם חשש שאולי ישווקו גבינות קשות ממש ולא יבחינו בין אלה שעברו עליהם 6 חדשים לבין אחרות. ובתשובה לשואל [הרה"ג יוסף משד] אמר הגר"ש וואזנר שכל האיסור הוא כשאוכל את הגבינה הצהובה לבדה, אבל אם אוכל אותה עם לחם, אין צריך להמתין שש שעות, עיי' בדרכ"ת (שם ס"ק מ"ג) מיד יהודה שגבינה שנתבשלה בתבשיל או נאפתה עימו א"צ המתנת 6 שעות.

הגרשז"א (הליכות שלמה, שבועות פ' י"ב) שמן הדין אין צורך להמתין 6 שעות, ויש שנהגו להחמיר מחשש שבזמננו מתקשה הגבינה מאופן עשייתה, וישנם אחוזי שומן גבוהים וחומרים וכו', וכן נהג להחמיר בעצמו.

¹⁹³ החזון איש הורה שאין הגבינה הקשה שבזמננו דומה לגבינה המוזכרת בפוסקים ורק אם עמדה שנה, צריך להמתין אחריה ו' שעות (הגר"ח קניבסקי מעשה איש ח"ה). בתשו' אבן ישראל (ח"ט סי' ס"ח) שאפילו הגבינות הצהובות אינן קשות כל כך כבישנות שמלפנים, ואין נשאר בין השניים ואין טעם נמשך. וכ"ה הגר" פיינשטיין (רבבות ויבולת ח"ב סי' ר"ס) וכן הובא משם הגר"א קוטלר (עי' תשובות והנהגות ח"ו ס"ס קע"ו) שרק אם אי אפשר לחותכה גיליון ר"ו

קטן בהמתנה אחרי בשר

קד. קטן עד גיל 3 צריך רק שיהיה הפה נקי מלכלוך המזין השני¹⁹⁵.

קה. מגיל 9-3 מרגילין מעט מעט, שעה אחרי שעה עד שש שעות¹⁹⁶. ויש סוברין שעד גיל 9 ימתין רק שעה אחת¹⁹⁷.

ויש הסוברין שמגיל 5-3 ימתין שעה, בגיל 5, ימתין 3 שעות¹⁹⁸.
ויש סוברין שמגיל 10-9, אם הם בריאים 6 שעות¹⁹⁹, ויש שנהגו להמתין רק מסעודה לסעודה²⁰⁰.

== מקורות וציונים ==

אלא ע"י מגרדת, אז נחשב הגבינה כקשה. ובתש"ו משנה הלכות (טז ט') שא"צ להמתין 6 שעות לאחר גבינה צהובה בימינו, ומביא שם שם ש"ה דעת הגר"מ פיינשטיין. באר משה (ס"ז פתחי הלכה עמוד ק"ג) דהגבינה של ארצות הברית הוא מתיר בלי שום חילוק ורק אם ישנם נקבים בגבינה שנעשו מחמת יושנם (כמו בגבינות שוויצריות, הולנדיות) אז יש להחמיר.

ובתש"ו שב ורפא (ס"ו כו) שדעת הגר"מ הלבברשטאם שא"צ להמתין 6 שעות. וכ"ה דעת בעל רבבות אפרים (יגל יעקב הע' רמ"ז). ובמנחת אשר (שמות ס' סא אות ב') כתב: אין להחמיר בזה, וברור כשמש שבגבינה צהובה דידן הנמס בפה לא שייך כלל שישאר בין השיניים לאחר שעה, ופשוט גם דאין זה בכלל גבינה קשה שהפוסקים דברו בזה שהיה קשה מאוד, עד שנשאר לאחר שעות בין השיניים כמו בשר. וכ"ה דעת הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א.

בתש"ו שולחן הלוי (ח"א פ' כב) בגבינה שיוצרה ו' חדשים לפני אכילה, אלא שתוך יום או יומיים מייצורה, נעטף בפלסטיק אטום ולא נשתנה הגבינה מאז. דעתו שאינו נחשב לגבינה קשה עיי"ש.

¹⁹⁴ גבינות צהובות ומלוחות, ברובן אינו בגדר "גבינה קשה", כמו גבינה 'פיראוס', 'חרמון', 'מוצרלה', גבינה משולשת Muenster מואנסטאר,

גבינות קשות ממש, כמו "פרמזן", "קצקבאל" גבינה צפתית מקורית, וכן הגבינות השוויצריות, CHEDAR, CHEESE, הולנדיות, עם הכשר טוב, השכיחים יותר בחו"ל, יש להמתין אחריהם 6 שעות כמו שכתב הרמ"א.

¹⁹⁵ אמת ליעקב (ס"י פ"ט) באר משה (ח"ח ס"י לו) שבט הלוי (יו"ד ח"ד פ"ד) ס' יצחק יקרא (ס"י שכ"ג א') תש"ו משנה הלכות (ח"י ס"י צ"ו). בגיל זה אינו בר הבנה ואין מצות חינוך.

¹⁹⁶ תש"ו באר משה (ח"ח ס"י ט"ז) חוט שני (שבת ס"ז ס"ג) ודעת הגר"מ מ"א פריינד (מרא דשמעתא ס"י ש"צ) עד גיל 10-11 שעה אחת.

¹⁹⁷ ודעת הגריש"א (אשרי האיש יו"ד ס"י פ"ה) עד גיל 8, די בהמתנת שעה. 12-8 ימתין 3 שעות, 12 ימתין 6 שעות. הגריש"א אלישיב. תשובות והנהגות (ח"א תל"ה)

¹⁹⁸ תש"ו באר משה (ח"ח ס"י ל"ה). תשובות והנהגות (ח"א תל"ה).

¹⁹⁹ ראה לקט יושר (עמ' 35) אין להקפיד על הקטנים אם אכלו בשחרית בשר ובצהרים גבינה אע"פ שלא שהו כשיעור שש שעות, וגם אינו מוחה לאחרים שאינם מדקדקים במעשים, אבל לבנו היה מוחה מיד שהיה בר מצוה.

בס' דרכי הלכה (פ"ד ס"ק י"ג) כתב ששאל את כ"ק אדמו"ר הפני מנחם וצ"ל מגור אם צריך להקפיד שלא לתת לקטנים מאכלי חלב בארוחת ערב כשעדיין לא עברו 6 שעות מארוחת צהרים בש"י. והשיב שלפי זכרוננו לא הקפידו על זה. ופעם אחת התבטא אדמו"ר בעל אמרי אמת וצ"ל ע"ז דהוה מה שאיתא יומא פ"ב. אמר רבה תרי חינוכי הוי. היינו קודם קטן שהגיע לחינוך, ואח"כ כשנהיה בר מצוה צריך לחנוך מחדש להוציא ממנו ההיתרים שהתירו לו בקטנו.

פרק יד בשר וחלב על שולחן אחד

בשר וחלב על שולחן

קו. שולחן שאוכלים עליו בשר, אין להניח עליו מאכלי חלב.²⁰¹ וכן להיפך.

שני מכירים

קז. שני אנשים מכירים שאוכלים על שולחן אחד, אסור לאחד לאכול בשר והשני חלב, אלא אם יהיה היכר על השולחן, בכדי שלא יבואו לאכול זה מזה.²⁰²

שומר לאדם אחד

קח. אדם אחד שאוכל בשר על שולחן שיש עליו גבינה, י"א שאינו מועיל שומר.²⁰³ ובעת הצורך אפשר לסמוך על שומר.²⁰⁴ ויש הסוברים שהיכר, יועיל.²⁰⁵

החלפת מפה

קט. אכל חלב על השולחן, יחליף את המפה לפני שמעלה עליו בשר.²⁰⁶

שייש מטבח

קי. בשייש המטבח, מקום שמכינים מאכלים, מותר להניח מאכלי בשר וחלב.²⁰⁷

דבש וחלב

קיא. יש נוהגין לאכול דבש וחלב.²⁰⁸

----- מקורות וציונים -----

בתש"ו דברי יציב (או"ח סי' רל"ו ד') עמא דבר להקל בקטן שאין צורך להמתין שש שעות.

²⁰¹ שו"ע יו"ד סי' פ"ח ס"א. ובש"ך שם ס"ק א'.

²⁰² שו"ע יו"ד סי' פ"ח

²⁰³ רע"א (סי' פ"ח) בשם גן המלך. מפני ששומר צריך להיות שם כל הזמן. דרכ"ת ס"ק ו'.

²⁰⁴ ע"י מעדני השולחן שם ס"ק ב'.

²⁰⁵ חכמת אדם כלל מ' סעיף י"א.

²⁰⁶ שו"ע יו"ד סי' פ"ט.

²⁰⁷ שו"ע יו"ד (סי' פ"ח א'). איסור העלאת בשר וחלב במקום קבוע לסעודה (לא שייש).

ואם רגיל לטעום בשעת הכנת המאכלים, יש ליזהר, ע"י הג' יד אפרים סי' פ"ח.

²⁰⁸ כל בו (סי' נ"ב). שהתורה נמשלה לדבש וחלב כמ"ש דבש וחלב תחת לשונך.

ברכת עוגת גבינה

כמות קמח

קיב. עוגת גבינה שמעורב בו עד 12% קמח, מטרתו כדי לדבק ולייצב את צורת המאפה, וברכתו שהכל²⁰⁹.

קיג. כשעוגת גבינה נאפתה עם שכבה עבה של בצק או ביסקויטים, בבסיס או באמצע, מברך 'מזונות'²¹⁰.

עוגת גבינה לא נאפה

קיד. עוגת גבינה שהוכנה באופן שאפה שכבה דקה של בצק, או הניח שכבה דקה של ביסקויטים, ואח"כ שפך עליו כמות גדולה של גבינה – קצפת, ולא נאפה שוב, מברך שהכל על הגבינה שהוא העיקר²¹¹, ואם מעוניין לאכול הביסקויט, מברך שתי ברכות²¹².

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

²⁰⁹ ישנם עוגות גבינה הנאפים היום בקונדיטוריות, שמכילים בסביבות 12 אחוז קמח, וראה מש"כ המשנ"ב (סי' ר"ח ס"ק מ"ג), אינו מברך ברכת המזון אא"כ היה מעורב בו קמח דגן אחד משמינית על כל פנים. ואע"פ שלמראית עין נראה כעוגה מזונות, אבל מכיון שמעט הקמח באה רק בכדי לייצב צורתו, ברכתו שהכל. ממדריך כשרות בד"ץ עדה"ח השיעור 10% קמח.

²¹⁰ כשנאפה הכל יחד, אפילו אם המילוי עיקר אצלו, מ"מ מין דגן חשוב ואינו בטל ולכן מברך מזונות ופוסט הכל (מג"א סי' קס"ח ס"ק ט"ו. משנ"ב שם ס"ק כ"ז וס"ק מ"ה. שבת הלוי ח"ד סי' כ"ג א', שמברך מזונות על הכל).

²¹¹ שו"ע סי' קס"ח (סעיף ח') בענין ריקקין דקין עם מרקחת עליהם, וברכת המרקחת פוסטתן ובמשנ"ב (שם ס"ק מ"ה), דאין מתכוון לאכול הרקיקין ורק שעושין אותם כדי שלא יטנפו הידים מהמרקחת.

²¹² אם מעוניין לאכול גם את הביסקויט - עוגה, כיון שלא נאפו יחד, יברך מזונות על העוגה ושהכל על הגבינה, כמבואר במשנ"ב (סי' קס"ח ס"ק מ"ה).

פרק טו מעלת היום

מעלת היום

קטו. אי' בירושלמי מכיון שקבלו ישראל את התורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם²¹³.

חשיבות היום

קטז. חג השבועות הוא היום החשוב ויקר ביותר מכל השנה והאריכו בספרים הקדושים בענין מעלת, גדלות²¹⁴, וסגולת יום זה²¹⁵.

ריבוי מאכל ויין לכבוד יו"ט

קז. ביום טוב צריך להרבות במיני מאכלים, יותר ממה שרגיל בשבת²¹⁶, ולקבוע סעודה על היין²¹⁷. בפרט בחג השבועות²¹⁸.

גילוי ברעדה

קיח. בכל מועד, חייב אדם להיות שמח וטוב לב²¹⁹, וביותר בחג השבועות, ישמח האדם מאוד ביום שמחת מתן תורה²²⁰.

= - - - - - מקורות וציטוטים - - - - -

²¹³ ירושלמי (ר"ה פ"ד הל' ח') ר' משרשיא בשם ר' אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.
בס' מטה משה (אות תר"צ) בכל קרבנות המועדים (אמור) אין כתיב ריח ניחוח כי אם בקרבן העומר ובשבועות, לומר לך שאפילו הוא קרבן שעורים מכל מקום מתקבל לריח ניחוח, וכל האוכל לחם צר ומים לחץ כדי ללמוד תורה, ניחוח הוא יותר מכל מור ולבונה.

²¹⁴ שער הכוונות (דרושי שבועות סי' א') שיש בו עליה לנפש ישראל יותר מכל השנה. בס' שפת אמת (תרמ"ט) היו"ט שבועות הוא החביב מכל הימים טובים וכו'. והג"ר שלמה קלוגר (שבועות דרוש ג') הנשמה מקבלת ביום זה כל אחת לפי מדרגתה, כל החידושי תורה מה שעתיד להבין ולחדש בכל השנה.

²¹⁵ אי' במדרש (מד"ר במדבר ז') כשבאו להר סיני נתרפאו כל החולים. ובמדרש (שיר השירים ד' ז').
בס' אשרי האיש (ח"ג סוף סי'ו) מהגרי"ש אלישיב שביום זה אפשר לבקש מהשי"ת רפואה שלימה על כל המחלות שבזמנים רגילים יתכן ולא היה להם רפואה, הזמן המוכשר לכך בשעת קריאת עשרת הדברות. סמך לו בפסיקתא דרב כהנא (פ' י"ב) אמר הקב"ה לישראל בניי היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה

²¹⁶ מג"א (סי' תקכ"ט ס"ק ד').

²¹⁷ שו"ע (סי' תקכ"ט סעיף א'). במשנ"ב (שם ס"ק י"א), לקבוע כל סעודה על היין, היינו גם באמצע סעודה, מלבד מה שקדש על היין מתחילה.

²¹⁸ פסחים (ס"ח): א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שנתנה בו תורה הוא. ובהמשך כותב הגמ' רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לא האי יומא דקא גריס, כמה יוסף איכא בשוקא.

ויגל ברעדה כי יום זה הוא ראש השנה לפירות האילן.²²¹

יום דין על תורה

ק"ט. כתב השל"ה, חג השבועות הוא יום הדין על התורה של כל השנה²²². ועת רצון לעבודת
ה',²²³

----- מקורות וציונים -----

²¹⁹ רמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הל' י"ז). שו"ע ס' תקכ"ט (סעיף ב'). בתשו' כתב סופר (או"ח סי' ט"ל) כתב לכוון בסעודת יו"ט, לשם קיום מצות שמחה ביו"ט.

²²⁰ סדר היום. רוקח (סי' רצ"ה). של"ה מס' שבועות. עבודה"ק לחיד"א, מציינים את החובה לשמחה יתירה מכל חגים. בס' מעשה רב כתב שהגר"א מאוד שמח בשבועות, ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל. יסוד ושורש העבודה (שער ט' פ"י) מה מאוד ראוי לאדם בחג הקדוש הזה לשמוח בלבבו יותר מכל החגים.

²²¹ משנה ראש השנה. של"ה מס' שבועות. סידור ר"י עמדין.

²²² כתב השל"ה (מס' שבועות אות י"ט) הוא יום הדין על התורה של כל השנה, ומרמז בדברי חז"ל (ר"ה ט"ז) בעצרת נידונין על פירות האילן. הפירות הן הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שביטלו עצמם ממנה, בלא השלימם בתורה ומצוות כראוי.

²²³ ס' מאור עינים (מקץ) שהנשמה מושפעת באיזה שכל יעבוד את השי"ת באותה שנה, וכתב השפת אמת (תרמ"ג וביים) בזה היום שהוא כולו תורה הוא עת רצון לעבודה שבלב זה תפילה. אלשיך (שמות י"ט) סגולת יום זה לקנות שלימות ואיכות רוחני כאילו היום עצמו קיים והווה תמיד.

פרק טז רחיצה ביום טוב

חימום מים לרחיצת פניו

קכ. ביום טוב מותר לחמם מים בכדי לרחוץ בהם²²⁴ פניו ידיו ורגליו²²⁵, ואפילו אם אין המים ראויים לשתייה²²⁶, אבל לא ירחם בבית מרחץ²²⁷.

חימום מים לרחיצת כל הגוף

קכא. אין להחם מים לרחוץ כל גופו²²⁸ אפילו אם בפועל אינו מתרחץ בבית אחת²²⁹.

רחיצת כל גופו

קכב. אסור לרחוץ כל גופו ביו"ט, גם אם הוחמו המים לצורך שתיה או לרחוץ פניו ידיו ורגליו²³⁰.

רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט

קכג. לדעת הב"י, במים שהוחמו מעיו"ט, מותר לרחוץ כל גופו אפילו כאחד, אבל בבית המרחץ אסור²³¹. ולדעת הרמ"א, אסור בכל ענין וכן נוהגין²³². אבל אבר אבר מותר²³³.

מקלחת צוננת למצטער

קכד. המצטער מחום או מזיעה, מותר להתקלח ביו"ט בביתו במים צוננים²³⁴.

חימום מים לרחיצת תינוק

= ----- מקורות וציטוטים -----

²²⁴ משנה ביצה כ"א: כבית הלל. שו"ע סי' תקי"א סעיף ב'.

²²⁵ במשנה ביצה אי' מים לרגליו. והמחבר כתב ידיו.. ובמאירי ביצה, פניו ידיו ורגליו. וכ"ה בבגדי ישע. בה"ל סי' תקי"א ד"ה ידיו. עולת שבת (ס"ק ב') אי' ידיו ורגליו.

²²⁶ רבינו ירוחם (נ' ד' ח"א) א"ר ס"ק ג'. משנ"ב (ס"ק ח'). ואפילו אם הוחם המים בכדי לרחוץ כל גופו, דעשה איסור בזה, לא קנסוהו על רחיצת פניו ידיו ורגליו, בה"ל ד"ה להחם.

²²⁷ ב"י דחיישינן שמא יבא לרחוץ שם כל גופו. משנ"ב (ס"ק ט').

²²⁸ שו"ע תקי"א (סעיף ב'). דרחיצת כל גופו אינו נחשב שוה לכל נפש רק למעונגין הרגילין בזה. תוס' ביצה כא: ד"ה לא יחם. מרדכי (פ"ב סי' תר"פ). חינוך (מצוה רח"צ). משנ"ב (ס"ק י"ב). ודעת הרמב"ם (פ"א ה"ל ט"ז) והגאונים, שהוא מדרבנן, ונפק"מ גבי חולה שאין בו סכנה. שעה"צ (ס"ק ט').

²²⁹ שו"ע שם, דבמים שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ בכל גווני. משנ"ב (שם ס"ק י"א).

²³⁰ חמד משה (ס"ק ד'). שו"ע הגרש"ז (סעיף א'). משנ"ב (שם ס"ק י"ב).

²³¹ שו"ע סי' תקי"א (סעיף ב'). דרחיצה ביו"ט קיל טפי מבשבת, משנ"ב (ס"ק טו).

²³² ח"י ורא"ש (פ"ב סי' ט"ו). שאין מחלקין בין שבת ויו"ט

²³³ ח"י רשב"א שבת מ. ד"ה ואין צריך. ריטב"א. א"ר (ס"ק א'). משנ"ב (ס"ק י"ח). אבר אבר לכלי עלמא מותר

לרחוץ.

²³⁴ תשו' אגרות משה (או"ח ח"ד סוס"י ע"ד): כשמצטער מחום היום, רשאי להקל להתקלח בצוננים.

קכח. אסור לחמם מים לצורך רחיצת תינוק אפילו על ידי נכרי²³⁵, אבל אם צריך מים לבשל מותר להרבות בשבילו²³⁶. ובמקום חולי קצת, יש להתיר²³⁷.

רחיצת תינוק ביו"ט

קכט. מותר לרחוץ תינוק במים אפילו אם הוחמו על ידי ישראל ביו"ט²³⁸. ויש מחמירין²³⁹. ואסור לחמם מים במיוחד לרחיצת התינוק אלא ישתמש במים שמחמם לשתיה או לשטיפת כלים²⁴⁰. ומותר לרוחצו ממים של הדוד שמש²⁴¹.

מים שהוחמו בדוד שמש

קכו. מים שהוחמו ביו"ט בדוד שמש, או בוילר המחובר לשעון שבת, אין לרחוץ בהם את כל גופו²⁴². ויש שסוברים שמים שנתחממו בלא פעולה ביו"ט, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום²⁴³.

רחיצת פניו במי דוד שמש

קכא. רחיצת פניו ידיו ורגליו במים חמים מהברז, דוד שמש, נחלקו הפוסקים אם מותר ביו"ט²⁴⁴.

סבון, סחיטת שערות

קכב. כשרוחצים בדרך המותר מותר להשתמש בסבון נוזלי, ויזהרו לא לסחוט שערות²⁴⁵.

= מקורות וציונים -----

²³⁵ דלתוס' ורא"ש שבת (פ"ג ס"י ז'), הוי איסור דאורייתא, דרחיצת כל הגוף אינו שוה לכל נפש ועל ידי עכו"ם הוי שבות, וגם לפוס' דהיא איסור דרבנן הוי שבות דשבות.

²³⁶ כל בו (ס"י נ"ח). רמ"א שם. ולכתחילה יוסיף המים בסיר לפני שמעמידו על האש משנ"ב (ס"ק יד), שעה"צ (ס"ק י"ח).

²³⁷ ח"א כלל צ"ה י'. משנ"ב (שם ס"ק י"ג).

²³⁸ מרדכי (פ"ב ס"י תר"פ). רמ"א שם, לקטן מותר דהיינו רביתיה, משנ"ב (שם ס"ק י"ב). ואפילו אם ישראל עבר וחממו, או הוחם לפניו ידיו ורגליו משנ"ב שם. לכן כשחל יו"ט ביום ראשון, ובשבת לא רחצו את התחנוק, ובימינו הרבה תינוקות רוחצים אותם בכל יום במים חמים, ועכ"פ כל יומיים, יהיה מותר גם ביו"ט באופן הנ"ל.

²³⁹ שו"ע הגרש"ז מביאו משנ"ב (ס"ק י"ח).

²⁴⁰ רמ"א ס"י תקי"א סעיף ב', ובמשנ"ב (שם ס"ק י"ב וי"ח).

²⁴¹ עיי' בסעיף הבא.

²⁴² תשו' אגרות משה (או"ח ח"ד ס"י ע"ה א'). תשו' אור לציון (ח"ג פ' כ"א א').

²⁴³ שש"כ (פ"ד הע' י"ב) שדעת הגרש"א כהגהות רעק"א (ס"י שכ"ו ס"ק ב' על מג"א ס"ק ד') שמים שמתחממים בלא פעולה בשבת, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום ואינם כחמים שהוחמו לצורך דבר המותר. ובתשו' שבט הלוי (ח"א ס"י נ"ח, ח"ד ס"י ל"א) שהסומך להקל כדעת רעק"א יש על מי לסמוך.

²⁴⁴ דעת הגרש"א (שש"כ פ' פ"א הע' קל"א) שמותר לעשות כן שהמים שנכנסים מתערבים במים הקיימים ומשתמש בהכל, וכ"ה הגר"ש ואזנר (ח"ד ס"י כ"ג) שמותר לעשות כן שבישול בדוד שמש נחשב בישול בתולדות חמה איסורו דרבנן, ופסיק רישיה דלא איכפת ליה. וגם אינו נעשה בידים אלא כגרמא.

ודעת הגרש"א (לקט הלכות יו"ט פ"ג הע' כב) שאסור משום שגורם שייכנסו מים צוננים לדוד שמש ויתחממו שם, ובישול זה אינו נצרך לו כלל.

²⁴⁵ שו"ע ס"י שכ"ו משנ"ב (ס"ק כ"ד).

פרק יז כמה מהלכות יו"ט

הבערת אש

קל. אסור ליצור אש חדשה ביום טוב²⁴⁶, מותר רק להדליק אש מלהבה אחרת שכבר קיימת²⁴⁷.

הדלקת גפרור

קלא. אסור להדליק גפרור ביום טוב²⁴⁸, ואין להדליק גפרור ע"י הנחתו על ברזל חם [כגון פלמט שבת], אלא אם הברזל אדום מחום²⁴⁹.

כירה חשמלית

קלב. כירה חשמלית המופעלת ע"י שעון שבת ביו"ט, מותר לבשל עליה ביו"ט²⁵⁰.

קלג. אבל אסור להקטין או להגדיל את מידת חומה, מכיון שכל שינוי במידת החום נעשה בדרך כלל ע"י כיבוי של חוט מלובן והבערתו של חוט אחר במקומו²⁵¹.

כיריים עם שסתום בטחון

קלד. כיריים גז עם שסתום בטחון (מפסיק אספקת גז כשהלהבה נכבה) מותר להדליקה (מאש דלוקה) ביום טוב²⁵².

----- מקורות וציטוטים -----

²⁴⁶ ביצה ל"ג: אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים מ"ט משום דקא מוליד ביו"ט. כמה טעמים נאמרו בזה:

[1] ברש"י [כ"ג.] ורע"ב: שהמוליד דבר חדש **קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה** (דרבנן ונראה כמלאכה).
[2] רמב"ם [יו"ט פ"ד הל' א'], איסור משום שאפשר להמציא אש מערב יו"ט, לא עדיף משאר מכשירין. ב"ח, לבוש (סי' תק"ב) משנ"ב (סי' תק"ב א').

[3] ראב"ד: איסור מוליד כמו נולד, משום מוקצה.
ביה"ל (תק"ב) הבערה לט"ז: דאורייתא. לרע"ב: דרבנן, שכתב 'דמי למלאכה'.

²⁴⁷ שו"ע סי' תק"ב משנ"ב (ס"ק ד').

²⁴⁸ כיון שמוליד אש ביו"ט. **מותר לטלטל גפרורים ואינם מוקצה**, כיון שניתן להדליק על ידם מאש קיימת. ערוה"ש (תק"ב סעיף ו') שש"כ (פ"כ הע' מ'. פ/ו כא סעיף ה'). תשו' שבט הלוי (חי"א סי' קכ"ח).
²⁴⁹ במשנה (ביצה ל"ג): אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן הרעפים ולא מן המים, משום דקא מוליד ביו"ט. ובשו"ע סי' תק"ב.

כתב הכתב סופר (סי' ס"ז) שאסור להדליק העץ [גפרור] ע"י חיכוך בברזל חם מלובן, אלא אם יש שם גחלת בוערת נחשב כאש. משנ"ב (שם ס"ק ד'). בתשו' אג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ה) מצדד להתיר כל שאין צריכים לחכך הגפרור על הברזל אלא נדלק מיד בנגיעה, נחשב כאש ממש אפילו אין הברזל אדום.
²⁵⁰ שמירת שבת כהלכתה (פ"א סעיף ל"ג).

²⁵¹ העברת המתג לרמת חום אחר, גורם בכך שיתלהטו סלילים נוספים, ומוליד בהן אש, ואינו דומה להגדלת הלהבה בכיריים של גז שמותרת כיון שאינו יוצר אש חדשה אלא רק מגדיל את האש הקיימת. ע"י שו"ע (סי' תק"ב סעיף א'), הגרשו"א שש"כ (פ"א הע' פ"ח)

כיריים אידוקציה

קלה. לא ניתן להשתמש בכיריים אינדוקציה²⁵³ ביום טוב.

תה

קל. ביו"ט מותר להכין תה בכלי, או משקית תה, ואין בזה משום בורר²⁵⁴.

סחיטה

קל. סחיטה, אסורה ביום טוב²⁵⁵, אפילו כשלא היה אפשר לעשותו בערב יום טוב²⁵⁶.

מיץ לימון

קלה. מיץ לימון עבור קטן או חולה²⁵⁷, יסחוט לתוך אוכל כמבואר בהלכות שבת²⁵⁸.

----- מקורות וציטוטים -----

²⁵² שסתום ביטחון בכיריים, מורכב מ2 מתכות שכשמתחממים, מייצרים כח חשמלי זעיר שיוצר כח מגנטי שמחזיק את שסתום הגז פתוח.

דעת שבת הלוי. הגריש"א. ובס' תשובות מבי מדרשא (ח"א סי' נ"ו) מדברי המג"א (סי' תק"א ס"ק י"ג) מש"כ בשו"ע (שם סעיף ו') אבל מסיקין בכלים שלימים, דהנעשה תוך כדי הבערה ואינו פעולה בפני עצמו, מותר. ועוד יש לצרף דהוי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מעיו"ט, דמותר ואין מורין כן (רמ"א סי' תק"ט א'). וכן יש השהייה מההדלקה.

²⁵³ היות והסרת סיר מכיריים אינדוקציה גורמת לביטול השראה אלקטרו מגנטי ויכובי הכיריים, וגם החזרת סיר, גורמת להפעיל מחדש את הכיריים, לכן בשבת, לא ניתן להסיר או להחזיר סירים ששהו על הכיריים. וגם אם ישתמשו במגש "מתאם" או "משטח סיליקון" לא ניתן להשתמש בו. הגם שאם יניחו בתוך ה"מתאם" משטח סיליקון שימעט מעט את החום ואז ניתן יהיה לדונו כגרופה וקטומה. אבל בכל מקרה ניתן **לכוון שיען שבת** שיתק את המערכת לפני הזמן המשוער שרוצים להסיר את הסיר מהמשטח.

²⁵⁴ בה"ל סי' תק"י מותר ליתן, דהוי אוכל נפש ואף שהוא ע"י כלי, דרך לעשותה לפי שעה. שש"כ (פ"ד סעי' ט"ו). גם ישנם שמעדיפים תה טרי שמכינים סמוך לשתיה יותר מתמצית שמכינים לפני יו"ט.

²⁵⁵ כתב הטור (סי' תצ"ה סעיף ב'), קצירה טחינה ובצירה וסחיטה, אע"פ שהן אוכל נפש אסורים חכמים. ופירש ר"י הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדורך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין ביו"ט היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת יום טוב (שו"ע הגרש"ז סי' תצ"ה סעיף ט').

²⁵⁶ הגם שאין טירחה רבה בסחיטת פרי בבית, מכל מקום סחיטת פירות אסורה אע"פ שטעמם פג כשנסחטים בעיו"ט, כיון שבפעולת הסחיטה נעשה שינוי בפרי שהופך ממאכל למשקה, וכעין מוליד שאסור ביו"ט (שש"כ פ"ה הע' א')

²⁵⁷ יש מתירים לסחוט לימון בידו ע"י שינוי, מור וקציעא (סי' תצ"ה) בן איש חי (יתרו שנה ב' ו') שהמנהג בעירו לסחוט רימונים ובוסר אחר בישולם כיון שא"ל לסחוט להרבה זמן משום שיתקלקלו, שערים מצויינים בהלכה (סי' צ"ח ז') באר משה (ח"ח סי' רכ"ד).

אבל סתימת הפוסקים לאסור, ח"א (כלל פ"א סי' ז') ויען יוסף (ח"ג סי' שכ"ח) הגרש"א (שש"כ פ"ה א'). שבת הלוי (מבית לוי ע' תל"ג).

²⁵⁸ שו"ע סי' ש"כ סעיף ד' משנ"ב ס"ק י"ז.

מגבונים לחים

קלט. מגבונים לחים²⁵⁹ ביו"ט, יש חוששים משום איסור סחיטה כמו בשבת.

קילוף פרי ירק

קמ. מותר לקלף פירות וירקות בעזרת מקלף, שאין הדרך לעשות לימים רבים²⁶⁰.
ומותר להשתמש במועך תפוז²⁶¹ א.

סנין אטריות

קמא. מותר לסנן איטריות לאחר בישולם, במסננת המיועד לכך, דלא היה אפשר
לסנן מעיו"ט²⁶².

טחינת פירות

קמב. טחינה אסורה ביו"ט אלא בדבר שיפגם אם יכינו בערב יו"ט²⁶³.
לכן פירות וירקות שטעמם פג מעט בלינת לילה, מותר לטחון ולדוך ביום טוב²⁶⁴. ויעשה את
הטחינה בשינוי²⁶⁵.
ואוכל שאם יטחון אותו יפוג טעמו לגמרי (כגון שום, בצל, בננות, אבוקדו), יכול לטחון כרגיל²⁶⁶.

= - - - - - מקורות וצינים - - - - -

- ²⁵⁹ תשו' מנחת יצחק (ח"י סי' כ"ה) שבט הלוי (ח"ח סי' נ"ו) שש"כ (פ' י"ד סעיף ל"ז).
אין להשתמש בספוג מטלית בעת הדחת כלים, מנח"י (ח"ג סי' מ"ט) באר משה (ח"ח סי' קצ"ה). ומשם
הגרשו"א (מאור השבת ח"ג מכתב לח' ה') א"י: לנקות ביו"ט ע"י מטלית לחה, פלטה חשמלית שהתלכלכה, אע"פ
שהוא צורך יו"ט, נראה שאסור מפני שעובר על איסור סחיטה.
²⁶⁰ תשו' באר משה (ח"ח סי' ר"ג). שש"כ (פ' ד' י"א).
²⁶¹ מאכל שנתבשל ונתמערך במקצת אין בו טחינה (סי' שכ"א) ובס' אבן ישראל שהגרי"י פירש היה מתיר
למעוך תפוז²⁶² מבושלים במועך רגיל.
²⁶² מג"א סי' תק"י, מביאו המשנ"ב (שם ס"ק יב), דאם לא היה אפשר לסנן מעיו"ט מותר לסנן אפילו במסננת.
וכ"כ הגרשו"א אויערבאך (שש"כ תיקונים ומילואים פ"ד הע' כא).
²⁶³ שו"ע (סי' תצ"ה סעיף ב'). שטחינה ביו"ט אסור מדרבנן, מפני שאדם רגיל לטחון הרבה בפעם אחת, וא"כ
יטרד כל היום בעבודתו וימנע משמחת יו"ט.
ויש פוסקים (ט"ז סי' תצ"ה ב', א"ר ס"ק ט', מהרש"ל י"ש פ"ג סי' א') שסוברים שאיסורו דאורייתא. ולא התירה התורה
באוכל נפש רק מה שהוא דרך לעשות לאותו היום, ראה משנ"ב (סי' תצ"ה ס"ק י"ג). ובשו"ע סי' תק"ד סעיף א'.
²⁶⁴ שו"ע (סי' תק"ד סעיף א').
²⁶⁵ רמ"א (סי' תק"ד סעיף א'). ובמשנ"ב (שם ס"ק י"א) מבאר משום דיש פוסקים המחמירים ואומרים דגם
בתבלין המפיגין טעם אין היתר לטחון ביו"ט כדרכן וכו'.
ובכל גוני אין נוהגין לדוך ביו"ט אלא ע"י שינוי, שמתוך כך יהיו העם זכורים שאסור לדוך רק מה שצריך לאותו
היום.
שינוי הוא שמרסק ע"ג השולחן, מפה, לא בכלי, או שיחזיק את המגדרת בצורה הפוכה, או שיהפוך את הצלחת
שעליו מגרד. עיי"ע משנ"ב (סי' תק"ד ס"ק י"ט)
²⁶⁶ שעה"צ סי' תק"ד ס"ק י"ח.

פרק יח
פנינים על חג השבועות
מאת הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמאן
בעל ה"בשבילי אורייתא"

לפי מדרגתו בטהרה

בגמרא שבת (פז.) בסוגיא דמתן תורה איתא דלשיטת ר' יוסי בז' בסיון ניתנה תורה ויום אחד הוסיף משה מדעתו, מדעתו דייקא.

ו"ל הרמז בזה עפ"י מה דאי' בשבת (לא.) עה"פ (ישעיהו לג, ו) "והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמה ודעת יראת ה' היא אוצרו", "דעת" זה סדר טהרות. זהו שהוסיף יום אחד מדעתו, היינו לפי דעתו ומדרגתו של משה רבינו בטהרה הוצרך להוסיף יו אחד לפרשה ולטהרה.

לפי מדרגתו בדעת הנעלם

ואולי יש לומר עוד, ע"פ מה דאי' בספר מאור עינים (סוף הליקוטים) על מה דאיתא בנדרים (לח.) נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חוץ מאחד, שנאמר (תהילים חו) "ותחסרהו מעט מאלוקים". ע"כ. והקשה במאור עינים למה אמרו תחילה כולן ניתנו למשה דמשמע שגם שער החמישים בכלל ואח"כ אמר חוץ מאחד, והכי הו"ל למימר ארבעים ותשע ניתנו למשה. ומבאר שם באורך עפ"י משל, לאדם שמפלפל ומבין בדעתו איזה סברא ונכנס לאיזה סברא דקה ומתוקה בעומק פלפולו ושכלו, אשר אי אפשר לבארה בפה מתוך דקותה ונשאר בבחינת שכל בלא דיבור, והם ב' בחינות, הדעת הגלוי והנעלם. וכן י"ל דבאמת ניתנו למשה רבינו כל החמישים שערים אלא ששער הנ' הבין ידע שאותו א"א להשיג באופן של דעת הגלוי.

ולפ"ז י"ל דבנ"י די להם במנין שאנו מונין מ"ט ימים בספירת העומר לטהרינו מקליפותינו של מ"ט שערי טומאה ולהיות ראויים להיכנס למ"ט שערי בינה. אבל משה רבינו שניתן לו אף שער הנ' הוצרך להוסיף יום אחד מדעתו לפי מדרגתו וגודל דעתו.

כפה עליהם ההר כגיגית

י"ל מהו כפה עליהם ההר כגיגית (שם) שהראה להם הקב"ה שבלא קבלת התורה הם במדרגה פחותה מעפר ואדמה בתחתית ההר, כי הגוף יצירתו מאדמה ורק בכח התורה מתעלה.

שבועות אינו מתן תורה, לא לפי התאריך ולא לפי הספירה

במג"א (סי' תצ"ד) הביא קושית ה'עשרה מאמרות', שכיון שיציאת מצרים היתה בחמישי בשבת (לפי הברייתא הראשונה דלעיל) ולכו"ע בשבת ניתנה תורה, נמצא שקבלת התורה היתה ביום נ"א לספירה ולא כמו שאנו מציינים אותו ביום החמישים לספירה (ולפי ר' יוסי שבז' בסיון ניתנה תורה לישראל, אם כן חג השבועות אינו בזמן מתן תורה לא לפי הספירה של הימים ולא לפי התאריך).

ותירץ העשרה מאמרות דבא לרמז ליום טוב שני של גלויות, שחל ביום הנ"א כמו מתן תורה של יציאת מצרים.

והקשה ה'חק יעקב' דא"כ יהיה יום השני עיקר היום טוב, ובני ארץ ישראל שעושין רק יום ראשון מאי איכא למימר. ע"כ. ועיי"ש מה שיישב בזה, שאכן בזמן שקידשו עפ"י הראיה, לא היה חג השבועות תלוי אלא בספירת העומר, אבל היום כיון שיוצא תמיד בו' סיון לכן אומרים וזמן מתן תורתנו.

ואולי אפשר לומר, דגם לר' יוסי, שניתנה תורה בז' סיון, עכ"ז קבעו את יום ו' סיון ליו"ט, כיון שרצון השי"ת לפני שהוסיף משה רבינו יום אחד מדעתו, היה ליתן את התורה ביום זה.

או י"ל עפ"י מה שאומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו", והקשו וכי מה תועלת היא לנו בהתקרבות לפני הר סיני לחוד. ופירשו בזה, שע"י הקירוב פסקה זוהמתן (שבת קמו). וזה עצמו תועלת הקירבה לפני הר סיני.

ולפי"ז יש אפשר לומר שקירוב זה היה ביום השישי לחודש סיון, ביום המיועד למתן תורה כבר מברית העולם (ראה רש"י בראשית) וכיון שדבר טוב הניתן משמים אין נוטלים, ממילא נשאר יו"ט ביום הזה, ו' בסיון.

אמנם אפשר ש'קרבנו לפני הר סיני' היה ביום חמישי בסיון שב הקריבו קורבנות, כדכתיב (שמות כד ד, ה) "וישכם בבוקר ויבן מזבח תחת ההר ... וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות", "וישכם בבוקר" בחמשה בסיון (רש"י) ואותו היום נכנס לברית כמבואר ברש"י (פסוק ו) ולפי זה יש לפרש מה שאמרו (פסוק ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, למרות שכבר לפני כן נכנסו לברית, ומה שהוסיפו בזה.

וי"ל שאחר שנכנסו לברית בחי' 'קרבנו לפני הר סיני' הרגישו בעצמם שהקבלה הראשונה שלפני הברית, לפני שהגיעו לדרגת ישראלים לא הייתה קבלה מספיקה, ועתה, כשהתחילו להרגיש ולראות בנועם זיו עליון, קיבלו עליהם שנית את ההתחייבות הזאת ביתר שאת.

ולפי"ז י"ל עוד שכיון שראו שעדיין חסר להם בהכנה למתן תורה, לכן רצו להוסיף להם עוד יום אחד לפרישה והיה זה כענין 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת' (אבות ג יא) שהיא הכנה הטובה ביותר לקבלת התורה.

ועל דרך ביאור כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי אמת' זצ"ל (כי תשא תרס"ט) בהא דאמרו (ברכות נה.) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (דניאל ב כא) "יהב חכמתא לחכימין" ע"כ. והקשה האמרי אמת, מהי החכמה הראשונה. ותירץ דהיינו מה דכתיב (תהילים קיא י) "ראשית חכמה יראת ה'". וגם כאן, במתן תורה, כיוון שיום זה שהוסיפו לפרישה הוא בבחינת 'יהב חכמתא לחכימין', ועושה אותן ראויים לקבל עוד חכמה – חכמת התורה – ולכן נחשב יום זה ליום טוב של קבלת התורה.

פנינים

הרב יצחק מאיר ברכיה ליברמאן

איך זיל גמור

במס' שבת (ל"א). נכרי שבא לפני הלל ואמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת וכו' גייריה. אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור. אי' במהרש"א, רגל ויסוד אחד.

ויש להבין, א. מדוע אמר לו רק מצות ואהבת לריעך כמוך, מכל התרי"ג מצוות.

ב. מדוע אמר לו הלל באופן השלילה, דעלך סני לחברך לא תעביד ולא החיובי.

ג. מדוע 'זיל גמור' הרי הוא מבקש את הכל 'ברגל אחת'.

אלא שהלל הסביר, שאצל גוי, גמ"ח מעשה נחמד, פילנתרופיה, אבל יהודי נותן מכוח ציווי התורה, ולכן אמר קודם סור מרע, תימנע מלעשות רע לחבירך, בהבנה כנכרי תבין רק סור מרע 'לא תעביד' ובאמת זו כל התורה. וזיל גמור, לך ללמוד תורה ותבין איך לקיים מצות ואהבת לריעך כמוך באמת, כמו שהתורה אומרת ולא כמו שהרגשות שלך מוליכים אותך.

ואם תרצה באמת להגיע ל'איך פירושא' פירוש השני של 'מה דסני עלך', היינו ואהבת לריעך וכו' לקיים מצות בגלל ציווי ד' לא בגלל נטיות לב, כמ"ש ר"ע זה כלל גדול בתורה, שהתורה אומרת איך להתנהג. אז, זיל גמור אתה חייב ללמוד לדעת מה רצון ד' בכל מצוה.

כמה זמן ארך מעמד קבלת התורה

אי' בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ו) בשש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות ובתשע שעות ביום חזרו ישראל לאהליהם וכו'. נמצא שמעמד מתן תורה בהר סיני ארך שלש שעות.

ובכדי להבין איזה שעה היה אז, ראה פרדר"א (בפרק מ"א): שהיום כפול כלילה עיי"ש. והיינו שהלילה היה 8 שעות והיום 16 שעות.

והנה אם הלילה היה משעה 8 בערב עד שעה 4 לפנות בוקר. נמצא שהיום שהתחיל בשעה 4, "שש שעות ביום" הוא שעה 10 לפנה"צ. ומעמד קבלת התורה ארכה 3 שעות, היינו משעה 10 עד שעה 1.00 בצהריים.

(מ"ב"י מדרשא)

וימד לה שש שעורים (רות ג' ט"ו)

ברש"י (רות ג' טו) רמז לה, שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות, רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. ובתרגום שם, ששה צדיקים יעמדו ממנה. וכשבאתה רות אל נעמי, אמרה לו (רות ג' יז) שש השעורים נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותיך. וכי היכן מצינו בפסוק שאמר לה בועז אל תבואי ריקם. יתכן, שרות לא רצתה לגלות רמז ברכת בועז אליה, ולכן הסתירה הענין, ותרצה את עובדת הימצאות ששה שעורים בזה שבועז לא רצה שתבוא ריקם לבית חמותה. אבל רמז הברכות שמרה בליבה לבלתי גלות לאיש. ואז חלה הברכה.

(מ"ב"י מדרשא)

רחל עיקרה של בית

ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים, יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל (רות ד' י"א)
וברש"י שם: אע"פ שהי' משבט יהודה ומבני לאה, מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה (רות רבה ז' י"ב)
ויש להבין מדוע באמת בדיוק כאן הקדימו הזקנים את זכות רחל קודם, הרי היה להם להזכיר זכות אבות והיינו לאה הסבתא, קודם.
אלא שטמון כאן מסר עמוק בברכת הזקנים.
אם נתבונן מעט בדרכי חיי רחל אמונו שנמנע ממנה בתחילה מלהינשא ליעקב אבינו, ולאחר מכן חיכתה זמן עד שנפקדה בבן עד שאמרה ואם אין מותה אנכי (בראשית ל' א). וגם נסתלקה בגיל צעיר (רבינו בחי') לעומתה, אחותה לאה שנישאה ראשונה, ומיד ילדה בנים, והאריכה ימים יותר.
כלפי חוץ, יכול היה להיווצר רושם בלב אנשים שהיותר מצליח וחשוב, הינה לאה.
אבל באמת אומרים לנו חז"ל שרחל הינה "עיקרה של בית", שבשבילה נדווג יעקב עם לבן, וזה היה הייעוד הגדול של יסוד עם ישראל, אע"פ שרחל עברה כמה תלאות.
רות עברה תקופה קשה, מיתת בעלה, ורק עכשיו נכנסה לעול מלכות שמים, ולפניה ייעוד עצום להיותה אמו של מלכות בית דוד שעתיד לצאת ממנה.

וגם למחרת נישואיה עם בועז נסתלק בועז, כדאי במדרש (זוטא) ובילקוט (רות ד'. רמז תר"ח), ונשארה אלמנה. ניתן לשער מה אמרו הבריות כשישמעו שנסתלק בועז, שמן הסתם היה בעוון קחתו את רות ודרשת "עמוני ולא עמונית" (רש"י רות ד' א').

לכן אמרו הזקנים לרות, כמו שרחל אמינו, אע"פ שמבחוץ יכול היה להיות נראה פחות מוצלח וחשוב, אבל חשבונות שמים שונים הם לחלוטין, ורחל הינה "עיקרה של בית", השורש, עמוד התווך, והחשובה, כך גם אמרו לרות אע"פ שעברו עליה קשיים, ועוד תעבור קשיים, תזכור תמיד את "העיקר", את רצון ד' בכל ענין, מה שבשמים מחשיבים "עיקרה של בית" וכך תצליח להקים את מלכות בית דוד, ולבנות את בית ישראל.

(מבי"י מדרשא)

ותקח נעמי את הילד (רות ד' ט"ו)

יש להבין מדוע לקחה נעמי את הילד (עובד) ותשיתהו בחיקה. הרי יש לו אמא, את רות הצדיקת. ועוד יש להבין מה משמיענו בזה במגילת רות, בוודאי אין כאן סיפור מעשה פשוט של סבתא המקרבת נכדה.

אלא יתכן, שהיות וראתה נעמי שכאן בילד הזה טמון המשך שושלת מלכות בית דוד לכן רצתה לקחתו ולהכניסו מקטנותו לתוך בית שהיה בו מסורת אבותיהם הקדושים, אבי אבות שושלת בית דוד. ובוודאי מעלת בע"ת וגר צדק גדול ונפלא עד מאוד, ובפרט שמדובר באמא של מלכות אשר אין לנו מושג כלל בגדלות אישיות של רות.

אבל מסורת אבות והמשך שושלת, תנאי בשורש הנפש היא. לכן לקחה נעמי כבר מגיל ילדות, זמ"כ ותקח נעמי את "הילד". לגדלו ולחנכו בדרך סבא.

והראי, שאמרו ילד בן לנעמי, הנה הוא ממש נולד וגדל אצל נעמי. וביותר ממשיך הכתוב לייחס מיד את תולדות פרץ, חצרון, וכו' לומר, אכן המשיך את מורשת אבות בשלימות מהשורש.

(מבי"י מדרשא)

